

НА КРИЛАХ ПІСЕНЬ

94989

ТВОРИ

ЛЕСІ УКРАЇНКИ

НАБЛАДОМ АВТОРКИ

ЛЬВІВ 1892.

З друкарні Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Сім струн.

(Посвята Михайлові Драгоманову.)

— — —

До.

Гімн. Grave.

До тебе, Україно, наша бездольна мати,
Струна моя перша озветься,
І буде струна урочисто і тихо лунати.
І пісня від серця поллеться.

По світі широкому буде та пісня літати,
А з нею надія кохана,
Скрізь буде літати, по світі між людьми питати,
Де схована доля незнана?

І, може, зустрінеться пісня моя самотня
У світі з пташками-піснями,
То швидко полине тоді тая гучная згряя
Далеко шляхами-тернами.

Полине за синєє море, полине за гори,
Літатиме в чистому полію
Здійметься висько, висько, в небесні простори
І, може, спітка тую долю.

І, може, тоді завітає та доля жадана
До нашої рідної хати,
До тебе, моя ти Україно мила, кохана,
Моя безталанная мати!

~~~~~

*Re.***Пісня. Briso.**

Реве-гуде негодонька,
 Негодоньки не боюся,
 Хоч на мене пригодонька,
 То я нею не журюся.
 Гей ви, грізні чорні хмари!
 Я на вас збираю чари,
 Чарівну добуду зброю
 І пісні свої узброю.
 Дощі ваші дрібненькіі
 Обернуться в перли дрібні,
 Полоняться ясененькіі
 Блискавиці ваші срібні.
 Яж пущу своєю пригуду
 Геть на тую бистру воду,
 Я розвію свою тугу
 Вільним співом в темнім лузі.
 Реве-гуде негодонька,
 Негодоньки не боюся,
 Хоч на мене пригодонька,
 То я нею не журюся.

*Mi.***Боліскава. Aregio.**

Місяць янесенський
 Промінь тихесенький
 Кинув до нас.
 Спи ж ти, малесенький,
 Пізній бо час.

Любо ти спатимеш,
 Поки не знатимеш,
 Що то печаль;

Хутко прийматимеш
Лихо та жаль.

Туга даремная!...
Доля таємная
Тебе чека;
Ясна чи темная?
Хто зна яка!...

Тяжка годинонько!
Гірка хвилинонько!
Лихо не спить...
Леле, дитинонько!
Жить — сльози лить.

Сором хилитися,
Долі коритися!
Час твій прийде
З долею битися,
Сон пропаде...

Місяць ясененький,
Промінь тихесенький
Кинув до нас...
Спи-ж ти, малесенький,
Поки є час!

Та.

С о я е т.

Фантазіє! ти, сило чарівна,
Що збудувала світ в порожньому просторі,
Вложила почуття в байдужий промінь зорі,
Що будиш мертвих з вічного їх сна,

Життя даєш холодній хвилі в морі!
Де ті, фантазіє, там радощі й весна.

Тебе вітаючи, фантазіє ясна,
Підводимо чоло похилене в горі.

Фантазіє, богине лехкокрила,
Ти світ злотистих мрій для нас відкрила,
І землю з ним веселкою з'єднала.

Ти світове зєднала з тасмнім.
Як би тебе людська душа не знала,
Було-б життя, як темна ніч, сумним.

Pol.

Rondeau.

Соловейковий спів на весні
Ллється в гаю, в зеленім розмаю,
Та пісень тих я чуть не здолаю,
І весняні квітки запашні
Не для мене розквітли у гаю, —
Я не бачу весняного раю;
Тіє співи та квіти ясні
Наче казку дивну пригадаю —
У сні!...

Вільні співи, гучні, голосні
В ріднім краю я чути бажаю, —
Чую скрізь голосіння сумні!
Ох, невже в тобі, рідний мій краю,
Тільки й чуються вільні пісні —
У сні?

La.

Nocturno.

Легідні веснянії ночі зористі!
Куди ви од нас полинули?

Пісні соловейкові дзвінко-сріблісті!
Невже ви замовкли, минули?

О ні, ще не час! ще бо ми не дізнали
Всіх див чарівливої ночі,
Та ще бо лунають, як перше лунали,
Веснянки чудові дівочі.

Ще маревом лехким над нами вітає
Блакитна весняная мрія,
А в серці розкішно цвіте-процвітає
Злотистая квітка-надія.

На крилах фантазії думки літають
В країну тавмно́ї ночі,
Там промінням грають, де любо так сяють
Легідні веснянії очі.

Там яснії зорі і тихії квіти
Єднаються в дивній розмові,
Там стиха шепочуть зеленії віти,
Там гімни лунають любові.

І квіти, і зорі, й зеленії віти
Проводять розмови кохані
Про вічну силу весни на сім світі,
Про чари потужні весняні.

Si.

Settina.

Сім струн я торкаю, струна́ по струні,
Нехай мої струни лунають,
Нехай мої співи літають
По рідній коханій моїй стороні.
І, може, де кобза знайдеться,
Що гучно на струни озветься,
На струни, на співи мої негучні.

І, може, заграє та кобза вільніше.
 Ніж тихії струни мої,
 І вільнії гуки єї
 Знайдуть послухання у світі пильніше;
 І буде та кобза -- гучна,
 Та тільки не може вона
 Лунати від струн моїх тихих щиріше.

Зоряне небо.

Зорі, очі весняної ночі!
 Зорі, темряви погляди ясні,
 То лагідні, як очі дівочі,
 То палкії, мов світла прекрасні.

Різно дивлять ся яснії зорі.
 Кожна зірка інакше сіяє, —
 В кого серце у тузі та в горі.
 Той виразно по зорях читає.

Онде зірка палає, мов племінь,
 Білі хмари круг неї, мов гори,
 Не до нас посилá вона промінь,
 Вона дивиться в інші простори....

Інша зіронька личко ховає
 В покривáло прозорев срібне,
 Соромливо на діл поглядає,
 Сипле блідєє проміння дрібне.

Ти, прекрасна Вечірняя зоре!
 Урочисто й лагідно ти сяєш,
 Ти на людське не дивишся горе,
 Тільки щастя й кохання ти знаєш.

Як горить і мигтить інша зірка,
 Сріблом міниться іскра чудесна...
 Он зоря покотилась, — то гірка
 Покотилась сльозина небесна.

Так, сльозина то впала. То плаче
 Небо зорями-слізми над нами.
 Як тремтить тее світло! неначе
 Промовля до нас небо вогнями.

Горда, ясна, огнистая мова!
 Ллється промінням річ та велична!
 Та ми прагнем лиш людського слова,
 І німа для нас книга одвічна...

* * *

Єсть у мене одна
 Росначлива, сумна
 Одинокая зірка ясна́я,
 Сеї ж ночі дарма
 Її кличу, — нема!
 Я стою у журбі самотна́я.

І шукаю в горі
 Я тієї зорі:
 „Ох зійди, моя зірко лагідна!“
 Але зорі мені
 Шлють проміння сумні:
 „Не шукай її, дівчино бідна!“

* * *

Моя любя зоря ронить в серце мені
 Наче сльози, проміння тремтяче,
 Рвуть серде́нько мов ті проміння страшні...
 Ох, чого моя зіронька плаче!

* * *

Я сьогодні в тузі, в горі,
 Мов у тяжкім сні, --
 Отруїли ясні зорі
 Сёрденько мені.

Зоря.

В небі місяць зіходить смутній
 Поміж хмарами вид свій ховає,
 Його промінь червоний сумний
 Поза хмарами світить-палає.

Мов пожежа на небі горить,
 Землю ж темнії тині вкривають,
 Ледве промінь прорветься на мить,
 Знову хмари, мов дим, застилають.

Крізь темноту самотно зорить
 Одинокая зірка ясна́я,
 Її промінь так гордо горить,
 Не страшна їй темнота нічна́я!

Гордий промінь в тієї зорі,
 Та в нім туга палає огниста,
 І сіяє та зірка в горі,
 Мов велика сльоза промениста.

Чи над людьми та зірка сумна
 Променистими слізьми ридає?
 Чи того, що самотна вона
 По безмірнім просторі блукає?

Конвалія.

Росла в гаю конвалія
 Під дубом високим,
 Захищалась від негоди
 Під віттям широким.

Та не довго навтішалась
 Конвалія біла,
 І їй рука чоловіча
 Віку вкоротила.

Ой понесли конвалію
 У високу салю,
 Понесла її з собою
 Панночка до балю.

Ой на балі веселя
 Музиченька грає,
 Конвалії та музика
 Бідне серце крає.

Тож панночка в веселому
 Вальці закрутилась,
 А в конвалії головка
 Повьяла, схилилась.

Промовила конвалія :
 „Прощай, гаю милий!
 І ти, дубе мій високий,
 Друже мій єдиний!“

Тай замовкла. Байдужою
 Панночка рукою
 Тую квіточку зівьялу
 Кинула до долу.

Може, й тобі, моя панно,
 Колись доведеться
 Згадать тую конвалію.
 Як щастя минеться.

Не довго й ти, моя панно,
 Будеш утішатись,
 Та по баях у веселих
 Таночках звиватись.

Може, колись оцей милій,
 Що так любить дуже. —
 Тебе, квіточку зів'ялу,
 Залишить байдуже !...

На провесні.

Не дивуйте, що квітом прекрасним
 Розцвілася дівчина несміла, —
 Так під промінням сонечка ясным
 Розцвітає первісночка біла.

Не дивуйте, що думи глибокі
 Будять речі та сльози пекучі, —
 Так на провесні дзвінкі потоки
 Прудко, гучно збігають із кручі.

Не дивуйте, що серце так рвано,
 Щиро прагне і волі і діла.
 Чули ви, як на провесні рано
 Жайворонкова пісня брєніла ?

Contra spem spero!

Гетьте, думи, ви, хмари осінні!
Тож тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть думи сумні!

Я на вбогім, сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,
Буду сіять квітки на морозі,
Буду лить на них сльози гіркі.

І від сліз тих горячих розтане
Та кора льодовая, міцна,
Може, квіти зійдуть, і настане
Ще й для мене весела весна.

Я на гору круту кремьяную
Буду камінь важкий підіймать,
І, несучи вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать.

В довгу, темную нічку невідну
Не стулю ні на хвильку очей,
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.

Я не дам сьому серденьку спати,
Хоч кругом буде тьма та нудьга,
Хоч я буду сама почувати,
Що на груди вже смерть наляга.

Смерть наляже на груди важенько,
Світ застеле суворая мгла,
Але дужче забьється серденько, —
Може, лютюю смерть подола.

Так! я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! — Геть думи сумні!

* * *

Коли втомлюся я життям щоденним,
Щоденним лихом, що навколо бачу,
Тоді я думку шлю в світá далекі,
Блукає погляд мій в країні мрії.
Що бачу я в далекому просторі?
Прийдешність бачу я, віки потёмні.
Мені ввижається, як в тихім ріднім колі
Старий дідусь навча своїх онуків,
Про давнину справдешні байки править,
Про те, що діялось на нашім світі.
Родинне коло діда оточило,
Сини та дбчки, молоді онуки;
Одні уважно, пильно вислухають,
У других тиха мрія в очіх сьєє.
Онук що-наймолодший сів близенько
Край діда і слідкує його рухи
Палким, уважним поглядом блискучим.
Дідусь мовляє тихо, урочисто:
„Щасливі дітки, ви, що народились
В лагідний час, в безпечную годину!
Ви слухаете, мов страшную казку,
Сю розповідь про давні дикі часи.
Так, дітки! світ наш красний, вільний
Темницею здавався давнім людям;

Тай справді, світ сей був тоді темниця :
 В кормигу запрягав народ народа,
 На вільне слово ковано кайдани.
 Шів роду людського не звано людьми,
 Затято йшов війною брат на брата.
 Ви знаєте, що звалося війною ?
 Тоді війною звали братовбійство
 Во імя правди, волі, віри, чести.
 А кроволиття звалося героїством ;
 Убожеством там звали смерть голодну,
 Багатством — нагробовані маєтки,
 Простотою — темноту безпросвітню,
 Ученістю — непевнеє блукання,
 Бездушну помсту звано правосуддям.
 А самоволю деспотичну — правом.
 Всім гордим-пишним честь була і слава,
 Зневаженим-ображеним — погórда.
 Загинув би напевне люд нещасний,
 Як би погасла та маленька іскра
 Любови братньої, що поміж людьми
 У деяких серцях горіла тихо.
 Та іскра тиха тліла, не вгасала,
 І розгорілася багаттям ясним
 І освітила темную темноту, —
 На нашім світі вла́да світла стала !...
 Се розповідали мені старії люде,
 Не за моєї пам'яті було те".
 Так говорив дідусь. — Онук найменший,
 Підвівши чо́ло, ясно подивився,
 Уста тремтіли усміхом утішним.
 „Дідусю! ти страшні казав нам ба́йки, —
 Я радий, що не бачив лихоліття!“

Мій шлях.

На шлях я вийшла ранняю весною
 І тихий спів несмілий заспівала,
 А хто стрівався на шляху зо мною,
 Того я щирим сёрденьком вітала :
 „Самій не довго збитися з путі,
 Та трудно з неї збитись у гурті“.

Я йду шляхом, пісні свої співаю ;
 Та не шукайте в них пророчої нау́ки, --
 Ні, голосу я гучного не маю !
 Коли ж хто сльози ллє з тяжкої му́ки, --
 Скажу я : „разом плачмо, брате мій!“
 З його плачєм я спів зєднаю свій,

Бо не такі вже гіркі сльози — спільні.
 Коли ж на довгому шляху прийдеться
 Мені почути співи гучні, вільні, --
 В моїй душі для них луна знайдеться.
 Сховаю я тоді журбу свою,
 І пісні вільної жалєм не отрую.

Коли я погляд свій на небо звбжу, --
 Новіх зірок на ньому не шукаю,
 Я там братєрство, рівність, волю гожу
 Кризь чорні хмари вглядіти бажаю, --
 Тих три величні золоті зорі,
 Що людім сяють безліч літ в горі...

Чи тільки терни на шляху знайдú,
 Чи стріну може де і квіт барвістий ?
 Чи до меті я певної дійдú,
 Чи без порі скінчú той шлях тернистий, --
 Бажаю так скінчити я свій шлях,
 Як починала : з співом на устах !

В'язень.

Сидить в темниці в'язень самотній
 І скрізь блукає поглядом смутний:
 То по закуреному, низькому склепінню,
 То по стіні, по брудному камінню.
 Над головою в нього розпустила
 Нудьга свої широкі, сиві крила.

А думка рветься в той широкий світ,
 Його вкрива тепер весняний цвіт....
 „Забудь той світ! міцна твоя темниця!“
 І думка нада, мов підбита птиця.
 Не плаче бідний в'язень, не ридає,
 Сумний, понурий, край вікна сідає.

94989

Перед вікном широка бита путь,
 По ній чужі байдужі люде йдуть.
 Хто йде, хто йде, — на темницю гляне.
 Холодний погляд! Ох, як серце вяне!
 В темниці тут жива душа конає,
 Ніхто про те не думає, не дбає....

Дорбогою йде жінка молодá.
 Якаж сумна, убога та блідá!
 І на руках несе малу дитину,
 Обгорнену в подерту сірячину.
 Якаж вродлива, гарна, мов картина,
 Та безталанная убогая дитина!

Побачив в'язень пару ту й зрадів,
 А тільки вид йому як сніг збілів.
 Ох, се ж його дружина молодая!
 Ох, се ж його дитинонька малая!
 „Здоров був, любий!“ — жінка говорила, —
 А в голосі йїї сльозá брєнїла.

Але весела й жвавенька була
 І щebetала дівчинка малá:
 „Кукú, кукú! а де ти? тут, татусю?
 Візьми на руці, поцілуй Марусю!“
 Здавалось, певне, бідному дитяти,
 Що татко жáртами сховавсь за крати.

А татко ручку доні цілував
 І гірким сльозами обливав.
 „Ох, ти ж моя дитя кохане, рідне!“...
 А жінка мовила: „радіє, бідне....
 Мале, — його ще лихо не діймає;
 Вже другий день, як хліба в нас немає.

„В неділю ще за той нещасний хліб
 Остатню худобу жид загріб.
 Продав за довг остатню корову“...
 І сльози жінці перебили мову;
 До кáмня холодного припала
 І гірко, роспачліво заридала.

Мала дитина почала квилить
 І стиха йісти в матері просить.
 „Прощай!“ промовила понуро мила,
 Дитину до віконця підсадила.
 Татусь, цілуючи свою дитинку.
 Невільничого хліба дав скоринку....

Він погляд свій у слід їм посилав.
 Він і тепер не плакав, не ридав,
 На очіх в нього сльози не блищали, —
 Вони на серце кáменем упали.
 І вьязень руки заломив з журбою:
 „Навіщо ми побралися з тобою!“....

С п і в е ц ь.

Пишно заїмались багрянії зорі
 Колись на весні,
 Любо лилися в пташиному хорі
 Пісні голосні.

Грала промінням, ясним самовітом
 Порання роса,
 І усміхалась весняним привітом
 Натури краса.

Гордо палала троянда роскішна,
 Найкраща з квіток. —
 Бářвою й цāхом вродливиця пишна
 Красїла садок.

А соловейко трояндї вродливїй
 Так любо співав,
 Голосом дївним співець чарівливий
 Садкі розвивав.

Слав до вечірньої зорї прощання,
 Що гасла в горї,
 Ще ж голосніше співав на вітання,
 Поранній зорї....

Вже пролетїв, немов пташка зальотна,
 Весняний той час,
 Осїнь холодная, осїнь вільготна
 Панує у нас.

Тихо спускається нічка осїня, —
 Година сумна;
 Місяць холоднее кїда проміння;
 Здалека луна'

Пугача віщого крик — гук єдиний.
 Діброва німа.
 Деж соловейко? деж спів солов'їний?
 Ох деж він? — нема!

В вірїй полінув, де вічная вєсна,
 Натхнєнний співець.
 Вічно красує там рожка чудесна,
 Там тєплий вітрєць.

Глухо і смутно кругом на просторі.
 Мій гаю сумній!
 Кинув співець тебе в тузі та в горі,
 Тебє й край рідній.

Тїша така тепер всюди панує.
 Лиш в листі сухім
 Вітер зітха', мов дріада сумує,
 Із жальєм глухїм.

Чом я не маю огнистого слова,
 Палкóго, чому?
 Може б та щира, гарячая мова
 Зломила зіму!

І розлягалась би завжди по гаю
 Ясна-голосна
 Пісня, — й розквітла б у рідному краю
 Новáя весна.

Та хоч би й крила мені солов'їні,
 І воля своя, —
 Я б не лишїла тебе в самотїні,
 Країно моя!

Розбита чарка.

На весіллі бреньять чарочки. —
 Хай здорові живуть молодята!
 Хай живуть, як в гніздечку пташкі,
 Хай кохаються, мов голубьята!

На весіллі хтось чарку розбив. —
 Молода́ на посаді сумує,
 Молодій смутно чо́ло схилив. —
 Не журіться, то щастя віщує!

На весіллі музика гучна,
 То ж то шпáрко та вéсело грає!
 Ох, я знаю, комусь то вона
 Безталаннее се́рденько крає!

І розбилось від жалю свогó
 Серце смутне.... Чи хто тебе чує?
 Чи не скаже хто часом тогó,
 Щó розбите се́рце віщує?

Сосна.

З вітром весняним сосна́ розмовляла
 Вічно-зелена сосна́,
 Там я ходила і все вислухала,
 Щó говорила вона.
 Ой не „зеленого шума“ співала
 Вічно-сму́тняя сосна....
 Ні, не „зеленого шума“!
 Чулася в гомоні тяжка зимовая дума.
 Ранком зимовим діброва мовчала,
 Наче замерла сумна́.

Тільки ряснім верховіттям шептала
 Вічно-зелена сосна ;
 Там я ходила і все вислухала,
 Що говорила вона, —
 Та не весéлая дума
 Чулася в гомоні то́го „зеленого шума“!...

* * *

Як що приїде журба, то не думай єї
 Рознести у весéлощах б́учних,
 За столом, де весéлиї друзі твої
 Пють-гуляють при по́кликах ѓучних.

Ти не йди в пишній д́ім, де музика брени́ть,
 Де танцюють веселиї пари. —
 Там ще гірше серде́нько тобі заболить,
 Ч́бо вкриють ще тяжчиї хмари.

І в людську течію ти не ва́жся іти,
 Де юрба стоголо́ва як море
 Йде, хвилює, шумить. — в ній поринеш і ти,
 Не розійдеться ж там твоє го́ре.

Кра́ще йди́ в темний гай, у зелений розмай,
 Або в поле, де вітер гуляє,
 На дозвіллі із лихом собі розмовляй,
 Може там його вітром розмає.

Або пісню утні голосну́, не смутну́,
 Щоб, мовляв, засміялося лихо,
 Проженеш тоді певне потвору страшну́,
 І на серде́ньку знов стане тихо....

Сафо.

Над хвилями моря, на скелі
Хороша дівчина сидить,
В лавровім вінку вона сяє,
Співецькую ліру держить.

До пісні своєї сумної
На лірі вона приграє.
І з пісенею тою — у серці
Велика їй туга встає:

В тій пісні згадала і славу
Величну свою, красний світ,
Лукавих людей, і кохання,
І зраду, печаль своїх літ,

Надії і розпач.... дівчина
Зірвала лавровий вінець,
І в хвилях шумливого моря
Знайшла своїй пісні кінець.

До мого фортепяно.

Елегія.

Мій давній друже! мушу я с тобою
Розстатися надовго.... Жаль мені!
С тобою звикла я ділитися журбою,
Вновідувать думки веселі і сумні.

Тож при тобі, мій друже давній, вірний,
Пройшло життя дитячєє моє.
Як сяду при тобі я в час вечірний,
Багато спогадів тоді встає.

Картина повстав: зібравсь гурточок.
 Провадить речі, і співа, й гука.
 На клавішах твоїх швидкій, гучний таночок
 Чиясь весела вигравá рука.

Та хто се плаче там, в другій хатині?
 Чиє ридання стрімане, тяжке?...
 Не-сила тугу кривить такий малій дитині,
 Здавило серце почуття гірке.

Чого я плакала тоді, чого ридала?
 Тоді ж кругом так весело було.....
 Ох, певне, ліхо серцем почувала,
 Що на мене мов хмара грізна йшло!

Серед недолі, тяжкого туману
 Були й для мене проміні ясні.
 Годину мала не одну кохану,
 Як забувала всі жалі свої.

Коли я смуток свій на струни клала,
 Зьявлялась ціла зграя красних мрій,
 Веселкою моя надія грала,
 Даліко линув думок лехкий рій.

Від мене, друже, не таїв нічого!
 Свої всі гуки ти мені віддав,
 На тяжке страждання серця мого
 Мені лагідную потіху слав.

Розстаємось надовго ми с тобою!
 Зостанешся ти в самоті німій.
 А я не матиму де дітися з журбою....
 Прощай же, давній, любий друже мій!

Досвітні огні.

Ніч темна людей всіх потомлених скрила
 Під чорні, широкі крила.
 Погасли вечірні огні,
 Усі спочивають у сні.
 Всіх владарка ніч покорила.

Хто спить, хто не спить, — покорись темній силі!
 Щасливий, хто сні має милі!
 Від мене сон милий тіка....
 Навколо темнота тяжка,
 Навколо все спить, як в могилі.

Роскинула темная ніч свої чари,
 Налінули сні, мов ті хмари,
 Мов чорні хмари страшні.
 І сняться мені все дивні
 Привіддя, непевні чвари.

Привіддя лихі мені душу гнітили,
 Повстати ж не мала я сили...
 Зненацька проміння ясне
 Од сну пробудило мене. —
 Досвітні огні засвітили!

Досвітні огні переможні, урочі
 Прорізали темряву ночі,
 Ще соняшні проміні сплять, —
 Досвітні огні вже горять,
 То світять їх люде робочі.

Вставай, хто живий, в кого думка повстала!
 Година для праці настала!
 Не бійся досвітньої мгли, —
 Досвітній огонь запали,
 Коли ще зоря не заграла.

З віконечок лється стяга́ та просві́тла, —
 Орадість у серці розкві́тла.
 Огні́ золотні́ мигтять,
 Одважним промінням зорять,
 Мов кличуть: до праці! до сві́тла!

В магазині квіто́к.

В великому місті в розкішну теплицю
 Дівчина прийшла́ молода,
 Бо серцем почула весну́ чарівницю,
 Шуміла весняна вода.

І ледве струмки задзвеніли співочі,
 Пташки заспівали дрібні, —
 Вчувались дівчїні веснянки дівочі,
 Ввижались діброви рідні.

І ледве натуру зо сну зімового
 Збудив поцілунок весни, —
 Дівчина запрагнула рясту дрібно́го,
 Її пролїски снились ясні.

Тепер вона тут, в сїй розкішній світлиці...,
 Ох, що се так серце стиска́?
 Як душно, як тісно, немов у темніці!
 Сей пах мов отрута яка!

В теплиці між квітами скрізь похочає
 Гурток панночо́к і панів.
 Дівчина́ кругом погляда, уважає,
 І погляд єї посмутнів:

Все квіти розкішні.... Дівчина́ зітхнула,
 „Чим можу паняниці служити?“

Зненацька чийсь голос дівчина почула, —
То крámар паничик біжить.

„Чи є в сій теплиці весняні квіти?“
Питає дівчина його.

„А як же! є різні, — чим маю служити?
Тут можна набути всьогó:

„Ось є гіацинти, нарциси і рожі,
Азалії є запашні,

„Конвалії свіжі, фіялочки гожі“....
— „Ні, пролісків треба мені“....

Здивовано глянув панич; зашарілось
Дівчині обличчя блідé.

„То панночці пролісків простих схотілось?
„Йїх в місті немає ніде!

Тут тільки садóві квітки.“ — „Дуже шко́да.“ —
І виїшла дівчина сумна́.

„Тут мійські роско́ші! тут мійська виго́да!“
Вертає до дому сумна́.

Зустрілась їй жінка, на плечіх похилих
Несе щось, убога така.

— „Чи купите, панночко, пролісків білих?“ —
Тремтить із квітками рука.

— Звичайне! А звідки, я вас попитаю,
Взяли ви сі квіти свої? —

— „Та сила ж квіто́к тепер всюди по гаю!
Се тут“.... Та не чула йїї

Дівчина. Згадала околиці рідні:
Скрізь квіти, ряс, ясна роса....

На проліски білі, на квіти лагідні
Скотилася тихо сльоза....

Надія.

Ні долі ні волі у мене нема
Зосталася тільки надія одна :

Надія вернутись ще раз на Україну,
Поглянуть іще раз на рідну країну,

Поглянуть іще раз на синій Дніпро. —
Там жити, чи вмерти, мені все їдно;

Поглянуть іще раз на степ, могилкі,
В останнє згадати палкі гадкі....

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна.

Сльози-перли.

(Посвята Іванові Франкові.)

I.

Сторононько рідна! коханий мій краю!
Чого все замовкло в тобі, заніміло?
Де-не-де озветься пташина несміло,
Немов перед бурею в темному гаю.
І знову замовкне.... як глухо, як тихо....
Ой лихо!

Ой де ж бо ти, воле, ти зоре тьма?
Чому ти не зійдеш на землю із неба?
Осяяти землю безщасною треба!
Ти бачиш, як все в нас покрила ніч темна?
Ти чуєш, як правду неправда скрізь бере?
Ой горе!

О люде мій бідний, моя ти родіно,
Браті мої вбогі, закуті в кайдани!
Палають страшні, незагойні рани
На лоні у тебе, моя Україно!
Кормигу тяжку хто розбить нам pomoже?
Ой Боже!

Коли ж се минеться? Чи згинем без долі?
Прокляття рукам, що спадають без сили!
Навіщо родитись і жити в могилі?
Як маємо жити в ганебній неволі,
Хай смертна темнота нам очі застеле!
Ой доле!

II.

Україно! плачу сльозми над тобою...
 Неделе моя! що pomoже ся туга?
 Що вдію для тебе сією тяжкою журбою?
 Гай, гай, невелика послуга!

Ох, сльози палкі — вони душу палили,
 Сліди полишили огнисті на віки.
 Ті жалі гіркіі — вони мені серце звьялили!
 Деремні для нього всі ліки.

Чи ж мало нас плаче такими сльозами?
 Чи можем ми, діти, веселими бути.
 Як ненька в недолі, в нужді, побивається нами?
 Деж тута веселого слова здобути?

Говорять, що матері сльози гарячі
 І тверде, міцнєє каміння проймають;
 Невже найщиріші криваві сльози дитячі
 Ніякої сили не мають?

III.

Всі наші сльози тугою палкою
 Спадуть на серце, серце запалає...
 Нехай палає, не дав спокою,
 Поки душа терпіти силу має.

Коли ж не стане сили, коли туга
 Вразить у-край те сёрденько замліле,
 Тоді душа повстане недолуга,
 Її розбудить сёрденько зболіле.

Як же повстане — їй не буде впишу,
 Заснути знов, як перш, вона не зможе,
 Вона боротись буде до загину:
 Або загине, або переможе.

Або погибель, або перемога,
Сі дві дороги перед нами стане....
Котра́ з сих двох нам судиться дорога?....
Дарма! повстанем, бо душа повстане.

Так, плачмо браття! мало ще наруги,
Бо ще душа терпіти силу має:
Хай серце плаче, бьється, рветься з туги,
Хай не дає спокою, хай палає!

С О Н.

(Посвята Александрі С—вій).

Був сон мені колись : богиню ясну
Фантазії вбачали мої очі,
І друга любого подóбу красну
Богиня прийняла тієї ночі :

Той самий віраз і усмішка мила,
Той самий погляд довгий, розумливий,
На плечіх лиш барвисті мала крила,
Вінець над чо́лом з лаєру святобливий.

Вона іде! Неперемóжна сила
Мене примушує за нею простувати
По темних, тісних ходниках. Вступила
Вона в якісь таємні палати.

Чи то свята будова, чи темниця?
Високеє і темнеє склепіння,
Одно віконце, вузьке, мов стрільниця, —
Крізь нього сиплеться бліде проміння,

І падає на стіну; височенний
Орган стоїть там, наче скеля дика,
Де був прикований Тітан страшений,
Що забажав освіти чоловіка.

Спинилася богиня і за руку
Взяла мене, і словом говорила :
„Вважай, і пам'ятай мої слова й науку :
Тó світовий орган, і доля так судила,

Що тільки раз він має гук подати,
 Страшний той гук, потужний і величний
 По всіх країнах має залунати
 І перекинути світовий стрій одвічний.

Страшне повстане скрізь землі рушення
 І з громом упадуть міцні будови.
 Великий буде жах, велике й визволення!
 Тоді спадуть всесвітні окови.

І правда лавром чόло уквітчає,
 І згине зло, укріване віками.
 В честь волі нової хвалу співець заграє
 На вільних струнах вільними руками!

Тож слухай: ти орґан порушить можеш
 Не дужою, та смілою рукою,
 Всесвітнє зло тим гуком переможеш,
 Здобудеш для землі і щастя і спокою.

Та знай: твоє життя так миттю згасне,
 Як блискавка, що перед громом свіне;
 Не для тебе те світло правди ясне,
 Що світ осяє, ні! життя твоє загине!

І вільні струни славити не будуть
 Ні твого ймення, ані твого діла,
 Щасливії нещасною забудуть,
 Не буде вкрита лаврами могила!“

Промовила і зникла. В самотині
 Я остаюся розважать-гадати,
 Як визволить той гук, що замкнутий в скеліні,
 Що має гучно в світі залунати?

Тут наступила чорна тьма без сонця.
 Я в розпачі ламаю руки, плачу,

Богиню кличу.... Коли се з віконця
Я бачу світло, ясний промінь бачу!

Той промінь думки просвітив нездолні.
Ще хвиля, й світ весь затремтить від гуку, —
Зрадіють всі невільнички бездолні....
Та щό се нагле затримало руку?

Ох, я ж загинуть маю!... І від страху,
Від жалю розум наче хмари вкрили.
Як тяжко! мов серце повне жаху:
Умру без слави, навіть без могили!...

І я стою, неначе скам'яніла.
Знебула думка вже не розважає...
Щό се?... немов би пісня забреніла,
Здалека, мов би цілий хор ридає.

Глибока, тиха, нерозважна туга
Вникає в серце, каменем лягає;
Ридає хор, мов дикий вітер з дуга,
А темрява склепіння застилає.

З віконця ледве-ледве блісне промінь;
Ті хмари темні давлять мою душу,
А серце палять мов жерущий племінь.
Ні, гук страшній я відобути мущу!

Хай я загину, та хай сяє мило
Над людьми сонцем правда і надія!
Зважливо простягаю руку, сміло....
І прокидаюсь. Так! то сон був.... мрія!

Сон літньої ночі.

(Посвята М. Ставиському.)

Сон літньої ночі колись мені снівся.
Коротка та літня нічка була.
І сон був короткий, — він хутко змінився
І зник, як на сході зоря розсвіла.

Чудова мрія розкішня та ясна
Кохано в ту ніч обгорнула мене.
Приснилась мені люба доля прекрасна,
Приснилось невидане щастя дивне.

Була я щаслива, безмірно щаслива;
Приснилось мені.... та того не списать!
Де в світі є мова така чарівлива,
Щоб справжнєє щастя могла розказать?

Та сон був короткий. Ранесенько-рано
Вже зникла рожева мрія моя,
Туди поинула, де грала кохано
Злотисто-рожева світлова зоря.

Поглянула я, що вже нічка зникала,
І душу мою обгорнула печаль,
І тихо-тихесенько я промовляла:
„Сон літньої ночі! мені тебе жаль!....“

Я щастя не маю і в мріях не бачу,
Бо інші мрії у серці ношу;
Коли я часами журюся і плачу, —
Я щастя у долі тоді не прошу.

Для інших і доля і щастя хай буде,
 Собі я бажаю не сну, а життя, —
 Хто зó сну прокінувсь, хай щастя забуде,
 Йому вже до щастя нема воріття!

Сонет.

* * *

Натура гине — вся в оздобах, в злоті,
 Останній усміх ясний посила
 І краскою непевною пала,
 Немов коняюча вродлівиця в сухоті.

* * *

Недавно ще була вона в турботі,
 Жила і працею щаслива була;
 Тепер остатні дарунки роздала
 І тихо уміра.... кінець вї роботі!

* * *

Спокійно уміра і листом покриває
 Росинки білії, ті сльози самотні
 Від сонця ясного і від людей ховає.

* * *

Натура лє ті сльози таємні,
 Тогó, що хутко ляже в смертнім сні,
 В холодній, білій сніговій труні....

4-го Листопаду, 1890 р.

На Роковини Шевченка.

Колись нашу рідну хату
 Тёмрява вкривала,
 А чужа сусідська хата
 Світлами сіяла.

Багатіла чужа хата.
 Лиха там не знали; —
 Туди й наші українці
 Дари доношали.

Та минав ти, наш Кобзарю,
 Чужії пороги,
 Орав своєю вбогу ниву,
 Рідні перелогі.

Гомоніла твоя кобза
 Гучною струною,
 В кожному серці одбивалась
 Чистою луною.

Спочивавши ти, наш батьку,
 Тихо в домовині,
 Та збудила твоя пісня
 Думки на Україні.

Хай же промінь твоїх думок
 Поміж нами сяє, —
 „Огню іскра великого“
 По вік не згасає!

Щоб між нами не вгасало
 Проміння величне.
 Ти „поставив на сторожі“
 Слово твоє вічне.

Ми, як ти, минати будем
 Чужії пороги,
 Орать будем свої ниви,
 Рідні перелогн.

* * *

Скрізь плач і стогін, і ридання,
 Несмілі поклики, слабї,
 На долю марні нарікання
 І чола схилені в журбі.

Над давнім лихом України
 Жалкуєм-тужим в кожний час,
 З плачём ждемо тії годїни,
 Коли спадуть кайдани з нас.

Ті сльози розстроюють рани,
 Загойтись їм не дадуть.
 Заржавіють від сліз кайдани,
 Сами ж ніколи не спадуть!

Нащо даремні скорботи?
 Назад нема нам воріття!
 Берімось краще до роботи,
 Змагаймось за нове життя!

До Натури.

Натуро матінко! я на твоєму лоні
 Дитячі радощі і горе виливала,
 І матірью тебе я щиро звала,
 С подякою складаючи долоні.

Ти іскру божую збудила в моїх грудях;
 Надія, — їй же першу пісню я співала, —
 Мені провідною зорею стала,
 І з нею буду я добра шукати в людях.

Колиж почую я, що промінь погасає
 Надії милої, — тоді, Натуро ненько,
 Прийми моє знебулеє серденько
 І проміння нове нехай йому засяє!

Вечірня година.

(Коханій мамі.)

Уже скотилося із неба сонце,
 Заглянув місяць в моє віконце.
 Вже засвітились у небі зорі,
 Усе заснуло, заснуло й горе.
 Вийду в садочок та погуляю,
 При місячєньку тай заспіваю.
 Як же тут гарно, як же тут тихо,
 В таку годину забудеш лихо!
 Кругом садочки, біленькі хати,
 І соловейка в гаю чувати.
 Ой чи так красно в якій країні,
 Як тут, на нашій рідній Волині!
 Ніч обгорнула біленькі хати,
 Немов маленьких діточок мати,
 Вітрець весняний тихенько дише,
 Немов діток тих до сну колише.

Завітання.

В темну безсонню ніч, в передсвітню чорну
 [годину,
 Втомленим очам моїм вельми дивна поява з'явилась:
 Темно-червоне світло, неначе той одблиск пожежі,
 Лихо віщуючий, темряву ночі розсунув.
 В світлі з'явилася генія темная постать.
 Довга та чорная шата мов хмара його покривала
 І хвилювала в повітрі, як море в негоду,
 Сталі холодної поблиском крила широкі ясніли;
 Кучері чорні та довгі спадали на плечі.
 В темних та гострих очах його погляд непевний
 [світився, —
 Сумно дивився в простор і палкії лилися з них
 [сльози.
 Горе тому, в чие серце ті сльози огнистії кануть!
 Лихо та горе, всевітню нікчемність побачить він
 [разом,
 В серці в його запалає той племінь страшенний,
 [жерущий,
 Що у очах отих жервів, — і безнадійність
 Тяжка, понура обгорне його наче хмара осіння.
 Сківана жахом, я погляд спустила до долу.
 Він же промчав, наче вітер, і зник у просторі.
 Темрява знов залягла, ще чорніша, ще глибша.

— — —
 Вечер був місячний, ясний, і зорі лагідно сіяли;
 Тихо було у повітрі, вітрець тільки часом
 Лехким крильцём повівав — і далёко, далёко
 Із за гори десь донбівся гук від вечірнього дзвона.
 Довгая біла стяга простелілась від срібного сяйва
 В хаті моїй, — надто ясно вже світич рогатий
 Ночі тієї світив. Тінь якась у сяйві з'явилась,
 Лехка, блакітна, прозора і невиразна як мрія.
 Геній то був, але геній не той, що з'являвся
 Темної ночі тоді, коли жахом сковав мою душу.

Тихо стояв він, і ледве що маяла шата прозора ;
 Кучері яснії, лехкі вилися над чблом лагідним,
 Білії крила сріблясті леліли у місячнім сяйві.
 Яснії очі були, і погляд їх був наче промінь ;
 Любо всміхався, від усміху то́го у серці
 Радісна, тиха надія, мов квітка лілеї, розквітла.
 Людська недоля будила не рбспач в мені, а бажання
 Кращої долі, яснішої, — той ідеал мені сяяв
 В погляді яснім і серце за ним поривалося лінуть.
 Він подивився на мене журливо — і серцем я вчула,
 Що у небесні простори не сіла моя ще полінуть...
 Зник він, як мрія, як срібний туман проти сонця.
 Зб́оря на небі рожева уже починала займатись,
 Із за гори десь донбсився гук від далеко дзвона....

На давній мотив.

— На добридень, ти моя голубко! —
 „На добридень, мій коханий друже!“
 — Що ж сьогодні снилось тобі, любко? —
 „Сон приснився та дивне́нький дуже.“

— Що-ж за диво снилось тобі, мила? —
 „Мені снились білії лелії“....
 — Тішся, мила, бо лелія біла —
 Квітка чистої та любої надії! —

„Мені снились білії лелії.
 Що хитались в місячному світлі,
 Мов гадали чарівнії мрії,
 І пишались, гордії, розквітлі.“

„І сіяли дивною красою,
 Мов непевні, чарівнічі квіти,“

І блищали ясною росею,
Що горіла наче самоцвіти.

„Приступила я до квітів ближче, —
Всі малії раптом затремтіли,
Почали хилитись нижче, нижче,
Тай пожовкли, далі почорніли.

„І з лелій тих чорних поспадали
Всі блискучі самоцвітні роси,
На травиці схиленій лежали,
Наче дрібні та ряснії сльози...“

— Дивний сон твій, любко моя гожа....
А мені червоні снилися рожі, —
„Тішея милий, бо червона рожа
То кохання квітка та розкоші!“

— Мені снилося: червоні рожі
Пломеніли в промені злотистім
І були на райські квіти схожі, —
Запашнії, з листячком барвістим.

Так чудово рожі паленіли
Від кохання й радощі ясної,
І цвіли, тремтіли та горіли
Від жагі палкої, тасмної.

Приступив я до одної рожі,
Пригорнуть її хтів до серденька, —
Зблідли раптом рожі прехороші
І найкраща роженька ясенька.

І умилась буйною росею
Та моя найкраща рожа мила,
Мов підтята гострою косою
Полягла мені до ніг змарніла... —

Засмутилась пара молоденька,
 Зрозуміти снів своїх не може,
 І до дому поверта смутненька.
 Дай їм, Боже, щоб було все гоже!...

Пісня.

Чи є кращі між квітками
 Та над весняні?
 Чи є в життю кращі літа
 Та над молодії?

Не всихайте пишні квіти!
 Цвітій хоч до літа!
 Пождіть літа, доля прийде,
 Не тікайте з світа!

Двічі на рік пишні квіти
 Та не процвітають;
 В життю літа найкращії
 Двічі не бувають.

Та ще ж квіти не посохли,
 Рута зелененька, —
 Не журисч дівчинонько,
 Ще ж ти молоденька.

У путь!

(На мотив Шумана.*)

Хвилини йдуть,
 Пора у путь!
 Прощай рідний краю!
 Вже хутко я підú.
 Тут долі не маю, —
 На чужині знайдú.

Шукатиму долі в далекій стороні!
 Вперед! прагну волі, у світ пора мені!
 Бо літа не ждуть....
 Пора мені в путь!

Прощай товариство, родино-рідна!
 Прощай, моя люба дружино смутна!
 Я може на віки іду в чужий край....
 Прощай! — добрим словом мене спогадай!
 Я йду, тверда звага
 Веде мене на шлях,
 У серці одвага,
 Хоч сльози на очах....

В далекій чужині
 Я сили наберусь
 Служити країні,
 Або не вернусь....
 Я все покидаю: садочки рясні,
 І темні діброви, і ниви ясні;
 З собою несу я лиш рідні пісні.

Пора у путь,
 Хвилини йдуть!....

---

*) Wanderlied. Schumann Pianoforte-Album.

Шумлять на прощання
 Зелений лугі,
 Летять розставання
 Хвилини дорогі!....
 Хоч тяжко країну
 Рідную покидать,
 Я йду на чужину,
 Я мушу поспішати.

Далекая путь,
 Хвилини не ждуть!

Остання пісня Марії Стюарт.

„Que suis je, hélas!...“

Що я тепер, о Боже! жить мені для чого?
 Слаба, мов тіло, в котрім серця вже нема,
 Тінь марна я, мене жаль-туга обійма,
 Самої смерти прагну, -- більше вже нічого.

* * *

Не будьте вороги, ненавістні до тбого,
 Хто в серці замірів владарних не здійма,
 Бо муку більшую, ніж має сил, прийма; —
 Не довго втримувати вам лютість серця свого!

*

Згадайте, друзі, — ви, котрі мене любили, —
 Що я без щастя-долі у життю сьому
 Нічого доброго зробити не мала сили;

*

Кінця бажайте безталанню мовму,
 Бо вже коли я тут недолі досить маю,
 Хай буду я щаслива там, у іншим країю!

II.

Подоріжжє до моря.

(Посвята сім'ї Михайла Ф. Комарова).

I.

Прощай. Волинь! прощай, рідний куточок!
Менє від тебе доленька женє,
Немов од дерева одірваний листочок....
І мчить залізний велитень мене.
Передо мною кїлими чудові
Натура стеле, — темнії луги,
Славути красної борі соснові
І Случі рідної веселі берегї.
Снується краввидів плетениця,
Розтопленим сріблóm блищать річкї, —
Тож матїнка натура чарівниця
Розмотує свої стобарвні ниткї.

II.

Далі, все далі! он латані нїви,
Наче плахтї, — навкругї розляглись;
Потїм укрили все хмари ті сиві
Душного диму, з очей скрився лїс,
Гори веселі й зелені долини
Згнули раїтом, як любїї снї;
Ще за годину, і ще за хвилину
Будуть далєко, далєко вони!....
Щастя колишнього хвилі злотисті
Час так швидкїй пожерá, мов огонь, —
Гїнуть ті хвилі, мов квіти барвисті,
Тїлько й згадавш: „ох, милий був сон!“....

III.

Красо́ України, Подо́лля!
 Розкинулось мило, недбало!
 Здається, що зроду недоля.
 Що горе тебе не знавало!
 Он де ба́лочка весела,
 В ній хороші, красні села,
 Там хаті садками вкриті,
 Срібним ма́ревом повиті,
 Коло сел стоять топо́лі,
 Розмовляють з вітром в полі.
 Хвилюють лані́ золоті́,
 Здається, без краю, — аж знову
 Борі́ величезні, густі́
 Провадять таємну розмову.
 Он ярбчки зелені́нькі,
 Стежечкі́ по них мале́нькі,
 Переві́ті, мов стрі́чечки,
 Збігаються до рі́чечки,
 Річка плі́не, берег рвучи,
 Да́лі, да́лі попід кручи....
 Красо́ України, Подо́лля!
 Роскинулось мило, недбало!
 Здається, що зроду недоля,
 Що горе тебе не знавало!....

IV.

Со́нечко встало, прокинулось ясне,
 Грає вогнем, промені́е,
 І по степу́ розлива своє світлонько красне,
 Степ від його червоні́е.
 Світлом рожевим там степ палені́е,
 Промі́нь де летється искристий,
 Тільки туман на заході суворо сині́е,
 Там заляга він, росистий.

Он степовé село розляглося
 В балці веселій та милій,
 Ясно-блакїтним туманом воно повилося,
 Тїлько на хатоньці бїлій
 Видно зеленую стрїху. А далї, — де гляну, —
 Далї все степ той без краю,
 Тїлько вітряк виринає де-не-де з туману;
 Часом могилу стрїваю.
 В небї блакїтнім нїде нї хмарїнки, —
 Тихо, і вітер не вїв.
 Де не погляну, нїде нї билинки,
 Тиха травиця лелїє....

V.

Великеє місто. Будинки високї,
 Людей тих — без ліку!
 Веселую чуто музику.
 Розходяться людські лави широкї,
 Скрізь видно ту юрбу велику.

І все чужина! ох, бїда самотнóму
 У місті широкім
 Себе почувать одиноким!
 І добре, хто має к багаттю чийому
 Склонитися слухом і оком.

Тож добрії люде мене привїтали
 В далекій країні,
 Там друга в прихильній дївчїні
 Знайшла я. І моря красу споглядали
 Нераз ми при тихій годинї.

На тихому небї заблїснули зорї,
 Огні запалали
 У місті. Ми тихо стояли,
 Дивились, як ясно на темному морї
 Незлїчені свїтла сїяли.

*

В широкім просторі губилося око,
 А думка питала,
 Де щастя шукать вона мала,
 Любові й надії, — у небі високо?
 Чи в морі спокою-б шукала?

Ні, думко! даремне в світовім просторі
 Притулку шукати.
 В безодню дарма поринати;
 Любов і надія не в зорях, не в морі, —
 Між людми поради питати!

Шукай, може душу там знайдеш де щиру
 І розум величний;
 Де правди не згас промінь пішний,
 Там треба шукати любові та миру.
 Спокій же знайдеш колись вічний!...

VI.

Далі, далі від душного міста!
 Серце прагне бують на просторі!
 Бачу здалека, — хвиля искриста
 Грає вільно по синьому морі.

Тож сповнілось мені те бажання, —
 Подались ми на море хутенько
 І по хвилях морських погуляння
 Почали ми в неділю раненько.

А у тую неділеньку рано
 Синє море чудово так грає,
 Його сонечко пестить кохано,
 Красним-яним промінням вітає.

Що біліє отам на роздоллі?
 Чи хмариночка легкая, біла
 Геть по небі гуляє по волі?
 Чи на човні то білі вітрила?

В морі хвиля за хвилею рйне,
 Море наче здіймається в гору,
 А склепіння небесне сине
 Край свій ясний купає у морю.
 Світло там простяглося від сходу, —
 Очі вабить стяга та искриста;
 Корабель наш розрізує воду —
 І дорога блакитно перлиста
 Зостається широка за нами,
 Геть далеко розкочує хвилі,
 Що сердито трясуть гребінями.
 Наче гривами коні ті білі.
 А здалека, отам на заході.
 Срібнокудрі хвилі кивають, —
 „Нереїди“ при соняшнім сході
 Промінь ранній таночком стривають...
 І танцюють химерно та легко, —
 Ось близенько вже видно ту зграю,
 Аж і знов одкотилась далеко,
 Теж білів в туманному краю...
 Море, море! без краю просторе,
 Руху повне і разом спокою!
 Забуваю і щастя і горе,
 Все наземне, — з'єднатись з тобою
 Я жадаю на час, на годину,
 Щоб не бачить нічого на світі,
 Тільки бачить осяйну долину
 І губитись в прозорій блакиті!

VII.

Ой високо сонце в яснім небі стало,
 Гаряче проміння тай порозсипало.
 По хвилях блакитних пливе човен прудко.
 От і берег видко! прибули ми хутко.
 Ой вже сонечко ясніє та стало на межі,
 Освітило Аккерманські турецькі вежі.

Ходім же турецький за́мок оглядати,
Щоб нашу і славу, і лихо згадати, —
Згадать давню славу, козацькую волю,
І тяжку недолю, турецьку неволю.

Тут колись гуляла доля — і воля кривава.
Тяжко-важко доставалась та сумная слава!

Сі круглі вежі й високі мури —
Страшні та суворі, непевні, понурі.
І скрізь у тих мурах стрільниці-бойниці,
При вежах тих сумні „темні-темниці.“

В сіх темницях колись наші та приймали горе,
Слали думки крилаті через синє море....

У темних темницях нема ні віконця,
Не видно з них світла, ні ясного сонця;
А світ такий красний, хороший, розкішний!
Під ясним промінням лиман такий пишний:
Його хвиля край берега ясно так синіє,
А де-далі ледве-ледве, мов туман, леліє.

Глянуть на лиман той, — втішавсь око!
Колись його хвилі вкривались широко
Тими байдаками, лехкими чайками,
Що плили на сей бік та за козаками:

Швидко рідних визволяти, козаки летіли,
За мурами високими ворог тремтіли....

Славо, наша згубо! славо наша мати!
Тяжко зажуритись, як тебе згадати!
Кривью обкипіла вся наша давнина,
Кривью затопила долю Україна.

Ой лимане-лиманочку, хвиле каламутна!
Де поділась наша воля, слава наша смутна?

Чи на теж козацтво гинуло в неволі,
Побивалось тяжко, шукаючи долі,
Чи на те лилися криваві ріки,
Щоб усе пропало й забулось на віки?

Та коли судилось марне лицарям загинуть,
То невже про них і гадку нащадки закинуть?....

Все мина!... Від слави давньої давнини
Лиш zostались вежі та німії стіни!

Де ходили люті турки-яничари,

Там пасуться мирні овечок отари....

Де полягла козацькая голова думлива,

Виріє там будяк колючий та глуха кропива.

Виросла там квітка у темниці, в ямі,

Ми її зірвали, — нехай буде з нами!

Квітка тая, може, виросла з якого

Козацького серця, щірого, палкого?....

Чи гадав той козаченько йдучи на чужину,

Що вернеться з його серця квітка на Україну?...

Сумно тут усюди, так пусто, так глухо,

У цілому замку немає ні духа.

Коло брами тільки мінарет тоненький,

Там курінь приладив вівчарь молоденький.

Та в курені-мінареті вівчаря немає, —

Он він з вежі високої на діл поглядає.

З високої вежі вівчарику видко.

Як котяться хвилі лиманові швидко,

А далі зникають у синьому морі...

Вівчарика погляд блукає в просторі.

Має він простор широкій для думок та гадок!

Що то він тепер гадає, лицарський нащадок?....

VIII.

Вже сонечко в море сідá;

У тихому морі темніє;

Прозора, глибока вода

Немов оксаміт зеленіє.

На хвилях зелених тремтять

Червоні іскри блискучі

І ясным огнем миготять,

Мов блискавка з темної тучі.

А де корабель наш пробіг,
 Дорога там довга й широка
 Біліє як мармор, як сніг,
 І ледве примітно для ока

Рожевіє тїнистий край;
 То іскра заблісне, то згасне...
 Ось промінь остатній!... Прощай,
 Веселеє сонечко ясне!

IX.

Кінець подорожі. —
 Вже зіроньки гожі
 Сіяють на небі ясному,
 І вже височенько
 Ясний місяченько. —
 Вже хутко прибудем до дому.

Огні незліченні,
 Мов стрічки огненні.
 До моря спускаються з міста,
 А в пристані грає,
 Огнями сіяє
 Корабликів зграя барвіста.

За час, за годину,
 Тебе я покину,
 Величнеє море тасмне!
 І знов мене прийме,
 Огорне, обійме
 Щоденщина й лихо наземне.

І в рідному краю
 Нераз спогадаю
 Часини сі любі та милі!
 Прощай, сине море,
 Безкрає, просторе, —
 Ви гордії, вольнії хвилі!
 1888 р.

САМСОН.

(На біблейську тему.)

I.

Кому се так квітками та вінками,
Та віттям гордеє чоло вінчають?
Кого то співками веселими й танками
Ізраельські дівчата зустрічають?

То йде Самсон, веде потужні лави
З кривавого, страшного бойовіська;
Він залучив собі багато слави, —
В сей день розбив він філістимське військо.

І бачить він: там під горою в доли
Стіна його господи забіліла.
Йому назустріч, у жіночому околі,
Іде його хорошая Даліла.

Стрункий, високий стан, мов пальма в гаю,
Мов у газелі, ясні очи чорні
У Філістимлянки; її з рідного краю
Взяли Самсона руки непоборні.

Вона веде його з собою у палати.
Провадить щиру, любую розмову;
Що перемогу славную волів послати,
Вона у голос вихваля Бгову.

Самсонови дивні здались слова дружини,
І він спитав свою Далілу любу:

— За тебе дякуєш ти Бога сеї днини,

Що він післав твоєму люду згубу?

— Чужа для мене мого люду доля!

Твої для мене стали рідні люде!

Твоя, Самсоне, лиш єдина воля —
 Для мене завжди наймилийша буде!
 Для тебе відцуралась я родини!
 Хочь-би збулася я і батька й брата, —
 Кохання нашого щасливїї години
 Були-б для мене милая заплата!

— Даліло, мила, за твоє кохання
 Чим можу я тебе нагородити?
 Скажи, повідай, моя зоре, те бажання
 Хоч-би загинуть — мушу я вволити!

— Не хочу, милий, я твоєї згуби!
 І за любов любови лиш бажаю:
 Щоб не таїв від мене ти нічого, любий,
 І щоб усе сказав, що я тепер питаю.

— Даліло! більш як я — любить ніхто не може!
 Яка-ж у мене є від тебе тасмниця?!
 Питай! клянусь тобі у тїм на ймення Боже,
 Скажу тобі я все, — ти дум моїх цариця!

— Ото-ж тебе тепер я запитаю,
 Коли ти дав мені ту обіцянку милу:
 Чи завжди, як тепер, ти був найдужчий в краю?
 І звідки мавш ти таку велику силу?

Я ще дівчиною була в своїй оселі,
 Як слава йшла про тебе поміж нами,
 Тоді ти ще отам у лісі, коло скелі,
 Пас батьківські стада із пастухами.
 Мовляли, йшов якось ти гаєм темним з дому,
 Без зброї у руках, без сагайдака, —
 Аж ось в гаю від реву, мов від грому,
 Зьвірина й птиця затремтіла всяка;

Рикаючи й трясучи головою
 Спипився лев біля тебе близенько. —
 Ти-ж необорною схопив його рукою,
 Й на двох розірвав, мов козеня маленьке!
 А потім. — памятаєш ту годину?
 Наш люд напав на вашу Палестину

Тоді надію у тобі єдину

Ізраель мав — і ти обороняв країну.

Та далі вже не сила боронитись

Вам стало, — почали вже знемагати;

Пообіцявся-ж ворог відступитись,

Як згодиться твій люд тебе віддати.

— І згодивсь я, бо люд почав благати,

Щоб визволив! Хвиль скілька я вагався,

А потім дужі руки дав собі звязати

І сам в неволю ворогам віддався.

Як привели-ж мене у стан ворожий,

І я почув, як вороги знущались,

Я розгнівивсь тоді, в мене вступив дух Божий.

Мов льон горілий пута всі розпались.

Після схопив я щелси ослині,

Що коло мене там лежали долі,

Багато ворогів поклав я по долині,

Котрі-ж зістались, розігнав по полі.

— Скажи-ж ти, звідки сила та безмірна,

Що рівної нема їй в Палестині?

Ти обіцяв, — обітниця хай буде вірна!

Тепера мусиш ти сказати дружині!

— Ні, милая, лише своє бажання!

Не можу я тобі відповідати:

Не відповім нікому я на те питання,

Хоч-би питала в мене рідна мати.

І мовила хорошая Даліла,

Схиливши голову на руку гарну:

— Казав, що все вволиш, про що-б я не просила...

Питаю-ж я таку дрібницю марну!....

Самсонови докірлива та мова

У серці тяжко, гостро віддається,

І хоч не мовить він коханій ані слова,

Та звага твердая вже подається....

Вона-ж вмовля його лагідними речами

І прилуча до пестоців благання,

На личку усьміх яєний бореться з сльозами,
Що сяють в очах, мов роса порання.

Перед сльозами і благанням ревним
Холодна втримливість як віск розтала, —
Самсон зняв річ до неї голосом непевним,
І таємничо мова залунала :

— Ти хочеш знати, звідки моя сила...
Тож знай: я Богом змалу був обраний,
І вже в той день, як мене мати породила,
Я назоревм Божим був названий.

І кучерів моїх ще з того часу
Холоднеє залізо не стинало.
І завжди я носив сьвятую ту покрасу,
І сьвятоблिवість се мою з'являло.

Мій волос має силу превелику,
Мене не подола весь люд ворожий,
Хоч-би його зібралось тут без ліку, —
Бо надо мною дух витає Божий!

Коли-б хто міг ті кучері обтяти.
Не вдержав-би в руках я й меч булатний;
Тоді зломить мене й маленькому дитяти
Було-б не тяжко, — я-б лежав безвладний.

Скінчив, умовк і зсунув брови темні,
Немов картавсь, що відав таємницю;
Та швидко залишив картання ті даремні,
Як глянув на Далілу чарівницю.

Вона його так любо пригорнула.
В очах така щира втіха грає;
Від чого-ж тая радість спалахнула,
Самсон того не відав, не знає!....

О горе, горе, краю палестинський!
Чи знаєш ти, яка тобі недоля?
Зрадіє ворог твій, люд філістимський,
Бо полягла твоя і влада й воля!

Самсон, заступник твій, надія та єдина
Відкрив чужинці свою міць таємну.

Розмовою та поцілунками дружина
Зняла заслону з таємниці темну.

Від боротьби й від щастя утомившись,
Заснув Самсон — і голову думливу
Склонив до милої; вона-ж схилившись
Вчиня над ним подію ту зрадливу:

Рукою несити кучері ті чорні;
А в другій гострее залізо має,
Одною кучері до себе любо горне,
А другою їх з голови здіймає.

І підняла з волоссям руку білу,
Після на діл покраса пашна впала, —
Тож гордую, непереможну силу
Рука підступна жінки подолала!

— Вставай, Самсоне! Вороги на тебе! —
Поклинула зрадливиця Даліла,
Він встав і глянув сьміливо навкруги себе, —
Не знав, що згинула вже в його сила.

Як приступили філістимські мужі,
Тоді побачив він свою оману....
Вони йому звязали руки дужі.
І повели його до свого стану.

— Прощай, Самсоне! — крикнула зрадлива:
Ти думав, що для тебе я забуду
Родину? Ні. — Ти гинеш, — дяка се правдива
Від мене за погибель мого люду! —

Самсона у кайдани закували,
З його недолі ворогам забава!
Самсону очи ясні повиймали. —
Плач, люд Ізраїля! В темниці твоя слава!

II.

В темній темниці в кайданах закутій,
Сильний колись то, Самсон той сидить,
Тяжку думу гада — й забутий
Жаль його серце знебуле гнітить.

Тяжко Самсон проклинає Далілу,
Що без вагання згубила його.
Жалує тяжко на себе, що силу,
Славу віддав і себе самого

Та за кохання ехидне, нікчемне....
Серце так рветься! Та нащо той жаль,
Нащо ті сльози, картання даремне?
Помста лиш може вгасити печаль.

Помста.... Де-ж сила його молодеча?....

Він-же і зброї в руці не вдержить,
Не підійме навіть гострого меча.

Сили немає! Невже-ж буде жити

Тая підступниця? Ні, хай сконає!
Єсть-же на небі ще правда сьвята.
За що-ж із ним його люд погибає?
Боже, що винна країна ота?....

Гине безславно Самсон в самотині,
Серцем-же рветься свій люд визволять.

Люд у полоні тепер, на чужині,
Легко було ворогам подолать.

Край Іудейський, — його боронити
Нікому стало, — в неволі сумній
Той оборонець, він лихом прибитий,
Він не pomoже країні рідній!

Він у темниці, в кайдани закутий,

Тяжко картаючись серцем, сидить.

Жаль нерозважений, жаль незабутий

Серце знебуле і рве і гнітить!

III.

Пишає Божая країна

І ясні хвилі Йордана, —

Хоч і в неволі Палестина

І лютим ворогом забрана....

Вже переможці стали станом

В долині красній та розкішній, —

Під пальмами над Іорданом.
 Далекі чуті їх гомін втішний.
 А ватаг їх? О, як для його
 Веселий, радісний сей ранок. —
 Багато злата дорогого,
 І срібла, і вродливих бранок
 Добув він. Не війна кривава
 Йому дала се, — ні, — Даліла:
 Її була се мудра справа, —
 Вона дух сильний той зломил.
 Рад Філістимець. Гомін, гуки:
 Радіє люд. Божниці димні
 Від пахощів; здійнявши руки,
 Сьвятці*) сьпівають вдячні гимни
 Своєму божищу Ваалу.
 У голос бога вихваляють.
 Що він віддав їм на поталу
 Всю Палестину, і сьпівають
 Хвалу Далілі, що придбала
 Для свого люду славу вічну;
 Вона Самсона подолала,
 Зломил силу ту величну.
 І утішається Даліла,
 Що славою за зраду вкрита.
 У вічах втіха заясніла.
 Усьмішка грає гордовита.
 Лукає владар: — Приведіте
 Самсона бранця у палати.
 Перед мене постановіте,
 Його бажая повидати! —
 Покірні кинулися слуги.
 Біжать чинить владаря волю;
 Ведуть Самсона для наруги,
 Хай бачать всі його недолю.

---

*) Жреці.

Кайдани тяжкі на Самсонї,
 Сьдипий, сумний він і без сили.
 Ввели його і при колонні
 В порога там постановили.

Розлігся гомін, сьміх, наруга,
 І жарти прикрії чувати:
 — Самсоне! Де твоя потуга?
 Чи ти забувся воювати?

Самсон стоїть, мов скамянілий,
 Блідий і мовчки вислухає
 Оту зневагу: гнів безсилий
 У грудях стиснутих бурхає.

Аж ось зненацька він здригнувся:
 До його слуху долетіли
 Слова вразливі і почувся
 Ехидний, прикрий сьміх Даліли:

— Здоров, Самсоне! Твоя мила
 Тебе витає! — Тая мова
 Самсона серце в край вразила,
 Не вдержав він гіркого слова:

— О, гадино! Мої муки
 Тобі, несїта, ще не досить?! —
 Самсон здійняв безсилі руки
 І в голос бога помсти просить:

— О, Боже помсти, Адонаю!
 Вволи мою останню волю:
 Хай з ворогами й я сконаю,
 Та дай помститись за недолю,
 За сором мій і мого люду!
 Дай силу давню на хвилину!
 Верни мені єї, — хай буду
 Я знов потужним на годину! —

Вмолив він Бога тим благанням:
 В Самсона знову уступила
 В остатній час перед сконанням
 Незмірная, нелюдська сила.

Тоді колонну обійнявши,
Потряс він дужими руками, —
І стеля рушилась і, впавши,
Його покрила з ворогами!

С. Колодяжне 1888 р.

Кримські Спогади.

(Псвяті братові, Михайлові Обичному.)

З а с п і в.

Південний краю! Як тепер далéко
Лежиш від мене ти! за гóрами крутими,
За дóлами розлогими, за морем,
Що вже тепер тумáнами густими
Укрилося, бурливе. Та не страшно
Моїм думкám осінньої негоди,
На Чорнім морі. Швидче тої чайки
Вони перелетять у ту країну,
Де небо ще синіє, як весняне,
Де грає сонця проміння кохане.
Туди мої думкі полинуть швидко
І привітають ту яснó країну,
Де прожила я не одну днину,
А не була щаслива й на годину...
Та я за те докірливого слова
Тобі не кину, стороно прекрасна!
Не винна ти, що я не маю долі,
Не винна ти, що я така нещасна!

1.

Тиша морська.

В час гарячий полудневий
Виглядаю у віконце:
Ясне небо, ясне море,
Ясні хмарки, ясне сонце.

Певне, се країна світла,
Та злотистої блакиті,
Певне, тут не чули зроду,
Що бува негода в світі!

Тиша в морі... ледве-ледве
Кодихає море хвилі;
Не колишуться од вітру,
На човнах вітрила білі.

З тихим плéскотом на берег
Рине хвилечка перлиста;
Править хтось малим човенцем, —
Вьється стежечка злотиста.

Править хтось малим човенцем
Стиха весла підіймає,
І здається, що з весельця
Щире золото спадає.

Як би я тепер хотіла
У мале човенце сісти
І далеко на схід сонця
Золотим шляхóм поплисти!

Поплила б я на схід сонця,
А від схóду до захóду,
Тим шляхóм, що проложило
Ясне сонце через воду.

Не страшні для мене вітри,
Ні підводні каміння, —
Я про них би й не згадала
В краю вічного пром'яння!

Евпаторія. 1890 р. 16. Серпня.

2.

Граї, моя пісне!..

Досить невільная думка мовчала,
 Мов пташка у клітці замкнута од світа,
 Пісня по волі давно не літала,
 Приборкана тугою, жалем пририта.

Час, моя пісне, у світ погуляти,
 Розправити крильця, пошарпані горем,
 Час, моя пісня, по волі буяти,
 Послухатъ, як вітер заграв понад морем.

Плинь, моя пісне, як хвиля хибка́я, —
 Вона не питає, куди вона плине;
 Лянь, моя пісне, як чайка прудка́я, —
 Вона не боїться, що в морі загине.

Граї, моя пісне, як вітер сей грає!
 Шуми, як той шум, що круг човна вирує!
 Дарма, що відгуку вітер не має,
 А шум на хвилиночку погляд чарує!...

Серед чистого моря 1890 р. 17. Серпня.

3.

Безсонна ніч.

Цілу ніч до зорі я не спала,
 Прислухалась, як море шуміло,
 Як таємная хвиля зітхала —
 І як серце мов стукотіло.

Ночі темної дивні почвари
 Заглядали в безсонні очі,
 І страшніші, ніж сонні кошмари,
 Ті привиддя безсонної ночі.

Думки-гадки, мов птахи нічні,
 Налетіли, тяжкі та суворі.
 Ох, непевні ті думи, страшні,
 Наче хвилі у північ на морі!

Хто одважиться в північ на море
 Своє хибке човенце зіпхнути?
 Хто поважиться людськеє горе
 Світовеє серденьком збагнути?

Той у північ на море поплине,
 Хто не думає ранку діждати...
 Хай же думка моя вільно ліне, —
 Я не буду на ранок чекати.

Серед мброку, бурі-негоди,
 Цілу ніч буде човен блукати;
 Як зійде сонце правди та згоди,
 Я тоді вічним сном буду спати.

Буде шарпати буря вітрила,
 Пожене геть по темному морю
 Ох, колиб мені доля судила
 Хоч побачити раннюю збрю!

Евпаторія 1891 р.

4.

На човні.

Нічко дивна! тобі я корюся.
 Геть всі темні думи сумні!
 Не змагаюся вже, не борюся,
 Потопаю в сріблястому сні.

Люде сплять, спить і людськеє лихо, —
 Лихо сили не має в сю ніч.

Тихо скрізь і на серденьку тихо,
 Десь журба з нього згинула прич.

Може тільки сховалась глибоко?
 Може зараз прокинеться знов?...
 Та дарма! поки ясне ще око,
 Не здіймаймо журливих розмов!

Глянь, як хвилі від срібла блищаться!
 Глянь, як небо син'є в горі!
 Вабить хвиля на море податся,
 Кличе промінь ясної зорі.

. . . . .
 Плине білий човник, хвилечка колише,
 Хвилечка гоїдає;
 Плине білий човник, вітер ледве дише,
 Ледве повіває.

Бідні хмароньки, либедині крила,
 У-горі гуляють,
 Довгою стягою, що зорю покрила,
 Місяця сягають.

Місяченько світло, і рожеве й срібне,
 Кида-розсипав,
 І ряхтїть і сяє світло тев дрібне,
 Як вогонь палає.

Геть далеко в морі кораблі видніють.
 Бачу здалеченька,
 Як виразно щогли тонкі чорніють
 Проти місяченька.

Пліньмо геть за тев корабельне місто,
 Там, де нам прекрасна
 Доріженька сяє, де пала́ огнисто
 „Stella maris“ ясна.

. . . . .

На човні нас було тільки двоб.
 Хвилі скрізь вколо нас коливались,
 І такі ми самотні обоє
 Серед того простору здавались.

Я дивилась на тебе, мій брате;
 Що гадала, — не вимовлю зроду;
 Чим було тоді серце багате,
 Поховала я в тихую воду.

Може, хвиля тобі розказала
 Все, що думала я в тую мить?
 Ні, вона те глибоко сховала...
 Хай же там моя думонька спить!

Думка спить і серденько спочило;
 Я дивлюсь на обличчя твоє;
 Тихо море спокою навчило
 Невгамовнее серце моє...

Евпаторія 1891 р. 8. липня.

5

Негода.

В темний вечер сижу я в хатині,
 Буря грає на Чорному морі...
 Гомін, стогін, квиління пташині,
 Беться хвиля, як в лютому горі.

Там на березі мріє кілками
 Мбрський човен розбитий, нужденний,
 Наче звір, що в пустині пісками
 Його вихорь засипав південний.

Мов у неба ратунку благають
 Ті останки сумні, нещасливі,

А з туману на них набігають
Грізні, люті валі білогриві.

Вдарить вал і гукне, мов з гармати,
Скрізь по березі гук залунає;
Хоче море човна розламати,
Трощить, ломить, піском засипає.

Сильне море! нащо стільки сили?
Тільки стогін відповідь на неї.
Краще-б хвилі вже разом покрили
Тую здобич потуги твоєї.

Коли ж треба тобі, сильне море,
Деся подіть свою силу напрасну, —
Обернись на се поле просторе,
Затопи сю країну нещасну!

Як розбитий човен безталанний
Серед жовтих пісків погибає,
Так чудовий сей край богоданний
У неволі в чужих пропадає.

Наче кінь степовій, вільний, дикий,
Що в пісках у пустині вмірає:
Захопив його вихорь великий,
Кінь упав і в знесиллі конає.

В ньому серце живеє ще бється,
В ньому кров не застигла живая,
А над ним вже кружляє та вьється
Птаства хижого чорная зграя;

Рвуть, хапають, їдять та шматують
При пажёрнім та лютім ячанні,
І криваве тіло батують,
Що тремтить при останнім сконанні.

Сильне море! зберися на силі!
 Ти потужне нема тобі впину, —
 Розжени свої буйні хвилі,
 Затопи сю нещасну країну!
 Евпаторія.

6.

Мердвев.*)

Бéскиди сиві, червоні скелі,
 Дикі, непевні, нависли над нами.
 Се, кажуть люде, злих духів оселі
 Стали під хмари стінами.
 З гір аж до моря уступи сягають,
 Люде прозвали їх „Чортові сходи“;
 Ходять злі духи по них, та збігають
 Гучні весняні води.
 Люде ж не сміють зійти по тих сходах
 Геть на верхівля туманом повиті, —
 Духи покладали по всіх переходах
 Скелі від кручі відбиті;
 Хто тільки йтиме по сходах, — задушать,
 Кинувши скелею в нього тяжкою,
 І подоланного стогін заглушать
 Духи лунною гірською.

7.

Байдарн.

Дорога довга. Чагарі, долини.
 На небі палкому ніде ні хмари.
 Ми їдемо, спочинку ні хвилини.

---

*) „Чортові сходи“.

Коли зненацька чую: „ось Байдари!“
 Дивлюся: брама, сиві дві скеліни...
 О, що се? Чудо, чи потужні чари?

Немов заслона впала і відкрила
 Натури дівні красні дарі,
 Що досі від людських очей ховались.

Щоб тут жити, треба мати крила!
 Вже люде певне від тії пори
 Тут не живуть, як з раєм попрощались.

Мов невидімая рука тут положила
 Границею отсії дві горі,
 Що високо до неба поздіймались,

Один зелений бескид, другий — темний.
 Здалека море хвилі золотії
 Шле, наче прівість волі і надії...

Чи се той світ загублений таємний,
 Забутий — незабутній рай наземний,
 Що так давно шукають наші мрії?...

8

Татарочка.

Там за містом по над шляхом битим,
 По гарячим каменистім полі
 Йде дівча татарськеє вродливе,
 Молоденьке ще гуля по волі.

На чорнявій сміливій голівці
 Червоніє шапочка маленька,
 Вид смуглявий ледве прикриває
 Шовком шитая чадра біленька.

То закрий личко, то відкрий, —
 А очиці, наче блискавиці,
 Так і грають з попід брівок темних!
 Що за погляд в сеї чарівниці!

9.

Бахчисарай.

Мов зачарований стоїть Бахчисарай.
 Шле місяць з неба проміні злотисті,
 Блищать, мов срібні, білі стіни в місті,
 Спить ціле місто, мов заклятий край.

Скрізь мінарети й дерева сріблісті
 Мов стережуть сей тихий сонний рай;
 У темряві та в винограднім листі
 Таємно плеще тихий водограй.

Повітря дише чарівним спокоєм,
 Над сонним містом лехкокрилим роєм
 Витають красні мрії, давні сни.

І верховіттям тонкії тополі
 Кивають стиха, шепотять поволі,
 Про давні часи згадують вони...

10.

Бахчисарайський дворець.

Хоч не зруйнована -- руїна ся будова,
 З усіх кутків тут пустка вигляда.
 Здається, тільки-що промчалась тут біда,
 Мов хуртовина грізна, раптова.

Тут водограїв ледве чутна мова, —
 Журливо, тихо гомонить вода, —

Немов сльозами, краплями спада;
Себе оплакує оселя ся чудова.

Стоять з гарему звáлища сумні,
Садок і башта; тут в колишні дні
Вродливі бранки вроду марнували.

Колись тут сила і недоля панували,
Та сила зникла, все лежить в руїні, —
Неволя й досі править в сій країні!

11.

Бахчисарайська гробниця.

Палкого сонця проміні ворожі
На кладовище сиплються мов стріли,
На те каміння, що вкрива могила,
Де правовірні сплять, піддані Божі.

Ні квітів, ні дерев, ні огорожі...
І серед пустки, наче на сторожі,
Стоїть гробниця. Ті, що в ній спочили,
На віки в ній своє ім'єння скрили.

З чужого краю тут співці бували
І тіні бранки любої шукали, —
Витає ж тут инша тїнь, кривава :

Ні, тут не лежить краса гарема,
Марія смутна, чі палка Зарема, —
Тут спочива бахчисарайська слава!

Надсонова домівка в Ялті.

Смўтна оселя!... В веселій країні,
 В горах зелених, в розкішній долині,
 Місця веселого ти не знайшов,
 Смўтний співець! умірає в самотіні,
 В смутну оселю прийшов,

Звідси не видко ні моря яснóго,
 Гомону з міста не чуєно гучнóго;
 З бору соснового шум тут іде,
 Гори лунають од вітру буйнóго,
 Часом де дзвін загуде...

Стали в саду кіпариси стіною
 Оберегати в оселі спокою,
 Лаври — неначе зсушила журба,
 Тихо, журливо кива головою
 Віттям плакучим верба.

Все тут журливе кругом сеї хати, —
 Та найсмутніші отії кімнати,
 Де безталанний поет умірав:
 Все тут забрали, що можна забрати, —
 Смутку ж ніхто не забрав.

Вікна тьмяніі, мов очі слабого,
 В хаті порожній самотно, убого,
 Вісить свічадо на голій стіні,
 Мглою повите, — дивитись на нього
 Сумно здавалось мені...

Тута остатні „огні догоріли“,
 Тута остатні „квітки облетіли“,
 Тільки зосталася муза одна,
 Що не лишила співця до могили,
 Тута витає сумна́.

Тіло поета в далекій чужині ; —
Там, у тій самій холодній країні,
Серце на смерть отруїли його ! —
Смўтная муза літа в самотині,
Кличе поета свого.

Місячна легенда.

ПОЕМА.

(Посвята моїй мамі.)

I

Весняної ночі, як в небі високо
Стоять білі хмароньки в крузі;
Як вітер шепоче й зітхає глибоко
У сонному темному лузі;
Як тихо усюди, і в полі, і в хаті,
Як співи затихнуть дівочі;
Як втомить ся мати співати дитяти
Й закриє утомлені очі;
Як сні золотії колишуть дитину
І стелють їй мрії барвисті;
Як сам соловейко малий на хвилину
Замовкне в кубелечку, в листі; —
Тоді затремтять полохливо, швиденько
Скрізь тіні химерниї, дрібні,
І спустить до долу тоді місяченько,
Мов струни, ті проміні срібні; —
Тоді від заходу, зо мгли теємної,
З оселі вечірньої мрії,
Луна пронесеться від пісні дивної,
Гучної, мов гімни надії.
І ангол величний з зорею на чолі,
Мов хмарка прозора, поплине,

Сіяючи світлом одвічної волі,
До місяця вгору полине;

І тихо руками до струн променистих
Співець яснокрилий торкнеться,
І лехкая зграя аккордів перлистих
Із неба на землю поллється.

Той голос надзёмний часами лунає
В піснях соловейка на вёсні, —
І тільки обранець між людьми здолає
Співать тії гімни небесні.

~~~~~
II.

У маленькій хатинці, у тихім куточку,
Мати спить і дитина маленька.
У віконце одчинене линуць з садочку
Урочисті пісні соловейка.

Мати спить, над колискою сина схилившись,
Певне, пісню малому співала,
А тепер, як приспала його, — утомившись,
Край його і сама задрімала.

Спить маленький; матусину руку щільненько
Обняли рученята дрібні;
Перед ним красні мрії снуються легенько,
Невиразні, але чарівні.

І крізь сон йому чується снів соловйовий,
Тонкі пахоці квітів з садочку,
У віконце вривається легіт майовий,
Промінь місячний гра на видочку...

Раптом стихло усе.... і з небес залунала
Пісня та чарівна янголина.

Тую пісню дитина скрізь сон почувала —
І всміхала ся любо дитина.

III.

Ріс же той хлопчик при неньці коханій,
Що обіцяла яснў
Долю і славу дитині жаданій,
Як колихала до сну:

„Спи, любий синоньку! спи моя врода!
Будеш ти в сьвітї щасливий,
Буде тобі поміж людьми догода, —
Ти-ж бо у мене вродливий!“...

Виріс той хлопчик, вродливий та гожий,
Гарний як малево став,
Голос до того дзвінкїй мав, хороший,
Штучно, чудово співав.

Слави шукав по сьвітах він усюди —
І запобіг, і знайшов:
Юрбами всюди зіхóдились люди,
Всяк його слухати йшов.

Всі його знали, усі дивували,
Чув він хвалу собі скрізь,
Бачив, як усміхи втішливі грали, —
Тільки не бачив він сліз.

Голос блискучий, мов крига ясна́я,
Штучний співи дзвінкї
Тішили так, і юрба́ нависна́я
Кидала квіти й вінки.

„Слава митцеві!“... Та доля лихая
Зрадила хутко його.
Забавка людям знайшла ся другая!
Збув ся він слави, всього!

Хто так недавно приймав гучну славу,
Світ того хутко забув:
Кинув співець тоді юрбу лукаву,
В рідний свій край повернув.

Бідний мистець! він зневірив ся в людях!
У глушині самотній,
З гордим, холодним призирством у грудях
Жив він забутий, смутний.

IV.

Ходить смутний співець по хатині,
Зеунув брови, заломлює руки;
Смутно, гірко йому в самотині,
Серце рветь ся від жалю, від муки.

Став співець край віконця малого,
Погляд звів геть на небо нічне,
Ніч суворо дивилась на нього...
І промовив він слово сумнеє:

„Тяжко жити в зрадливому світі!
В серці рани глибокі палають,
Серце вражене буде щеміти,
Поки в землю його не сховають!“...

На устах слово прикре німіє...
У садочку так глухо і темно.
Соловейків нема. Вітер віє,
Шелестить верховіттям таємно.

І подумав співець: „Ох, як скучно!
Там же, в світі, в часи незабутні
Було весело, ясно та бучно!
Втіха, квіти і лаври славутні...”

„Що се? знов я той чад споминаю?!
Ні, я з пам'яті вирву ту славу!
Я ненавижу, я проклинаю
Ту юрбу неправдиву, лукаву!”

Гордо блиснув очима й зважливо
Чоло в гору підвів на хвилину,
Потім знов похилив ся журливо...
Що згадав він у сюю годину?

Він згадав, як в сій самій хатині
З ним була його ненька рідненька;
Тихо, любо жило ся дитині,
І ніщо не сушило серденька.

Любі спігади!... „Ночі весняні,
Ночі місячні... спів солов'їний...
Потім співи матусі кохані...
Знову спів, — дивний спів, янголиний!...”

„Хто співав? Де? Коли чув я теє?...
Не згадаю!” покликнув у тузі...
Слав проміння йому золотее
Місяць з неба, сіяючи в крузі.

„Я згадав! я той спів пам'ятаю!
О, як бї та юрба неправдива
Вчула, як я тепер заспіваю! —
Скамяніла-б з нестяму та дива!”

І мистець заспівав; але штучно,
Дивно, гостро, той спів розлягав ся,

Якось дико, хоч гордо та гучно,
Забренів, затремтів — і порвав ся.

Заломив-же співець тоді руки :
„Ні! минули часи ті щасливі!“...
Полились не мистецькії гуки,
А ридання гіркі, рослачливі.

V.

Не день, не годину, в журбі та в печалі,
Прожив той співець, як в пустині,
А далі запрагнув гіркі свої жалі
Вповідати ширій людині.

Та люде чужі тих розмов не приймали,
Що лю́дям до жалю чужо́го ?
Одні позіхали, байдуже мовчали,
А другі тікали від нього.

Коли-ж хто з своєю журбою до нього,
Неначе до друга, вдавав ся, —
Співець утікав тоді сам вже від того,
Від жалів чужих він ховав ся.

Вернув ся до дому у тяжкій розраді
І сумно схилив своє чо́ло.
„Чи варто-ж в людей сих шукати поради ?
Нікчемні тут люде навколо!

„Нікчемна в них радість і втіха нікчемна,
Усяк з них за себе лиш дбає,
І що-ж для них туга співецька таємна
Чуття у них в серці не має!

„Кому я віддав дорогі самоцвіти
Найвищого чистого хисту ?

Чи варто-ж під ноги їм кидати квіти,
Снувати веселку барвисту?

„Не варто служити химерному світу!
Нехай в самотині загину,
Але вже я більше прекрасного цвіту
Під ноги тій зграї не кину!“

Тьмаріли ся думки і серце боліло...
Співець підійшов до віконця:
В садочку все квітом весняним біліло,
Сміяло ся проміння сонця,

Вже сонце котилось до темного бору
І в теплім промінні купало
І ярі лані, і веселую гбру, —
Навколо все барвами грало,

І вабило яснеє сонце злотисте
Співця з його смутної хати
Туди, в теє поле просторев чисте,
По волі гуляти-блукати.

І вийшов співець геть із хати сумної,
На вулицю вийшов сільськую,
Корив ся принаді весни чарівної,
Забуть хотів тугу тяжкую.

На вулиці там недалечко стояла
Громадка людей невелика,
З середини тої громадки лунала
Журливая, чула музика.

Співець приступив до гурточку малого
Поглянути, щб там такеє?
Там лірник сидів собі долі, — край нього
Поводарь, хлопьятко малев.

Що-далі все більше людей прибувало,
 Виходили з кожної хати,
 Старес й малес до гурту ставало
 Сліпого співця вислухати.

Їм лірник співав про колишню неволю,
 „Дарémщи ну - пáнщи ну“ злую,
 Про ту ю нещасну підданськую долю,
 Про панську сваволю лихую.

А ліра голосить, квилить жалібниця, —
 „Сирітки“ сліпець починає.
 Ой, вже не одна у гурті молодиця
 Хустиною сльози втирає.

Он плаче в куточку дівчатко маленьке,
 В знесиллі схилилось до тина,
 Від плачу стинаєть ся тіло худеньке:
 Сирітка — та́ бідна дитина!...

Кінчала ся пісня, слова жалібнії
 Змінили ся в слово потіхи:
 Що там десь, у Бога, за муки земнії —
 Небеснії ждуть нас утіхи.

Слова потішали, а голос і ліра
 Як перш голосили-ридали,
 Лагідна потіха і ясная віра
 Зникали, в жалю потопали...

„Нема в світі правди!“ Сей крик рос-
 Не співом, а плачем озвав ся. [пачливий
 Сей поклик гіркий, безнадійний, вразливий
 Співцеві у серці віддав ся, —

Мов серце розкраяв... Тяжкії ридання
 Співцеві зняли ся у грудях;

Він кинув ся геть, геть від того співання,
Що плачем озвалось по людях.

Пішов він далеко від тої громади,
Але не до білого двору,
Пішов до діброви шукати поради,
До темного смутного бору.

Там довго блукав він по темному борі,
За ним його туга літала.
Вже й нічка настала, засяяли зорі
І темрява бір залягала.

Співець не вважав ні на тіні ворожі,
Що скрізь від дерев простягли ся,
Співець не вважав ні на зіроньки гожі,
Що тихим огнем зайняли ся;

Не сходили з мислі йому тії гуки,
То тихі, то сумно-здужалі,
Були в них якісь недоспівані муки,
Якісь недовомлені жалі;

І тяжко йому невимовні муки
Сердёнко зболіле стисли, —
Співець распачливо здійняв свої руки.
В очах йому сльози заблиснули.

„Як би мені знову колишня сила,
Як би мені гуки міцні,
Тоді-б мене туга оця не гнітила!
Ох, співи мої голосні!...

Коли-б же тепер хоч на час, на годину
Вернути співецьку потугу,
Полінув би спів мій на цілу країну,
Домовив би гірку тугу!

Не марної слави, не сміху пустого, —
 Я сліз буду в світі шукати,
 Для сліз отих щирих, для смутку святого
 Ще варто і жити й співати!"

На небо він глянув очима смутніми.
 Од місяця проміні впали
 Йому на обличчя стрілами срібними,
 В сльозах йому сріблом заграли.

Легіднеє світло до серця проникло,
 Сердёнко міцніше забилося,
 І все, що давно було з пам'яті зникло,
 Зненацька так ясно з'явилося.

І співи матусі, й дитячії мрії,
 І місячні ночі на-вєсні,
 І співи гучній, мов гімни надії
 Забутії співи небесні —

Він все пригадав... Раптом пісня чудова
 Навколо геть-геть залунала,
 Луну підхопила зелена діброва
 І з вітром далеко послала.

Відкобли на світі пісні гомоніли.
 Такої не чуто ніколи.
 Все стихло, а вільні гукі летіли
 Далеко за гори, за доли...

VI.

Знов співець у широкому світі.
 Знов його наче Бога вітають,
 Люде сиплють і лаври і квіти,
 Дорогі подарунки складають.

Ясна саля вся світлом палає,
 Гром плескання, громада без-ліку,
 Гомонить люд, співця викликає, —
 Він придбав собі славу велику!

На кону він. Мов хвилі морській
 Загули, заревли, зашуміли
 Голоси невгамовні людській,
 Знову квіти дощем полетіли.

Ось він руку здійняв; в ту-ж хвилину
 Стало тихо, неначе в могилі.
 Владарь був він у тую годину,
 Вєі корились чаруючій силі.

Запівав і юрба величенна
 Мов життя на той час зашпила;
 Прислухалась юрба несчисленна;
 Що та пісня дивна гомоніла:

„Мені чоло сьогодні квітчає
 Сей почесний лавровий вінець,
 Я склоняюсь, бо слава вінчає, —
 Їй же клонить ся кожний співець.

„Славо, горда та пишна царице!
 Хоч склонив своє чоло співець.
 Та не вірять тобі, чарівнице,
 Як зрадливому морю пловець.

„Не для слави, — для вас, мої браття,
 Я свій скарб найдорожший ховав,
 Він чистіший, ніж ясно багаття,
 І не лехко його я придбав.

„Скільки сліз було гірких пролито, —
 Їх лічив тільки місяць ясний!

Скільки муки було пережито, —
Знає те мій садок затишний!

„Наче квітка рососою умита,
Так мій скарб від тих сліз розцвітав;
Мов калинонька сонцем пригріта,
Від палкого жалю виростав.

„Місяць промінням смутнім, лагідним
Цілував його, пестив, кохав, —
Але сам своїм серденьком бідним
Я життя тому скарбові дав.

„Отже скарб сей, єдиний що маю,
Я вам браття тепер віддаю,
Вам і рідному люботому краю, —
То-ж прийміте ви пісню мою.

„Недомовлені гіркі жальї
В рідній пісні почув я колись,
Бачив тихі сльози печалї,
Що мов перли котились-лились.

„Тії сльози, ті перли яснії
Певне впали у серце моє,
Бо ще й досі на сльози сумнії
Пісня з серця мого устає.

„Коли співи мої жалібнії
Знову викличуть сльози чії,
То над скарби усі дорогії
Надгорода то буде мені.

„Я шукаю тії надгороди,
Я за нею подав ся у світ,
Більш ніж лаври та гомін догоди
Мені скаже той тихий привіт.

„Знайте, браття : хто пісні смутної
 Вислухати від мене прийде,
 Не забуде він пісні дивної, —
 Вона в серце йому западе...

„Як умру я. імєння слаутне
 Хутко з пам'яті зникне усім; —
 Хутко-хутко усе „незабутне“
 Забуваєть ся в світі отсім!

„Але поки ще буде на світі
 Хоч єдина людина сумна,
 Доти буде між людьми бреніти
 Моя пісня смутна-голосна.

„Довго щирими сими-словами
 До людей промовляти-му я;
 Я загину, — та довго між вами
 Гомонітиме пісня моя!“...

Русалка.

(Поєма в народному стилі.)

I.

Коло річки, у садочку
Маленька хатина, —
У хатині чорнобрива
Молода дівчина.
Що-вечора, як зіронька
До місяця сходить,
Молодая дівчинонька
В садочок виходить.
То-ж виходить сама з хати
У ясну ю нічку, —
А тим часом козаченько
Перепліне річку;
Як приверне к бережечку,
Човночок прив'яже, —
Уклонить ся дівчиноньці,
„Добрий-вечір“ скаже.
По садочку собі ходять,
За руки візьмуть ся
Розмовляють та радять ся,
Коли поберуть ся.
„Ой коли-ж ми поберемось,
Дівчинонько роже?“
— У осени, козаченьку,
Як Бог нам допоможе!
У коханій розмовоньці
Швидко ніч проходить,

Блідне місяць, гаснуть зорі,
 І сонечко сходить...
 Сіда хлопець у свій човник,
 Та бере весельце;
 Стиснув ручку, махнув веслом,
 „Прощай, Ксеню, серце!“

II.

Осінь надходить, літо минає,
 Вже-ж за дівчину козак не дбає.
 Вже старостоньки скрізь похожають,
 Ксенину-ж хату вони минають.
 Йдуть до сусіда в нову хату, —
 Сватають в його дочку багату!...
 Чує Оксеня смутну новину, —
 Що свата' милий іншу дівчину;
 Уже сьогодні їх заручають,
 А через тиждень і повінчають...
 Наче байдужа дівчина ходить, —
 Вийде-ж в садочок тай сльози ронить.
 Рушнички шиті лежать у скрині, —
 Вже не клопочуть вони дівчини!
 В журбі та в тузі тиждень минає, —
 По селу-ж ходить та „молодая“;
 У кожду хату вона вступає,
 На дівч-вечір дружок збірає;
 І до Оксені заходить в хату, —
 То-ж на весілля її прохати:
 — Прошу, сестрице, тебе, голубко,
 За старшу дружку до мене, любко!
 — Не можу серце!... я-б і радніша;
 За дружку в тебе хай стане інша!
 — О так, сестрице! о так мовляєш!
 Певно, мене ти більш не кохавш! —
 — Не гнівайсь, серце, за мої речі...
 Прийду сьогодні на дівч-вечір!

Тебе, сестрице, я не забуду, —
 За старшу дружку у тебе буду. —
 (Згодїлась, прийде, хоч тяжко дуже.
 Вдасть перед милим, що їй байдуже.)
 Йде молодая весела з хати, —
 Смутна Оксеня випроважати...

III.

У суботу в молодої
 Та великий збір,
 Тож сходять ся подруженьки
 До неї у двір.
 За столом вже молодая
 Сїла на посад,
 На лавочках всі дружечки
 Посїдали в ряд.
 Старша дружка жалїбної
 Почина спївать, —
 Виспївує, і на очах
 Слїзоньки тремтять.
 „Червоная калинонька,
 А біленький цвіт;
 Ой чи не жаль тобі, Галю,
 Молоденькіх літ?“...
 „Ой час-пора, отець-мати,
 Поблагословить,
 Ой час-пора молоденькій
 Та гїллячко звить!“
 І гїллячко і віночок
 Вже вити пора,
 А іще-ж то барвіночку
 Для вінка нема!
 Старша дружка по барвінок
 До дому піде,
 Бо кращого барвіночку
 Немає нігде.

Пішла з жалем дівчинонька
 Та у свій садок,
 Щоб нарвати барвіночку
 Іншій на вінок;
 Рвучи його, журливую
 Пісеньку співа',
 За сльозами ледве може
 Вимовлять слова:
 „Барвіночку мій хрещатий,
 Зелений, дрібний,
 Ой я-ж тебе викохала
 Хороший, рясний!
 Я-ж садила, поливала
 Тебе на весні,
 Я-ж думала, на віночок
 Здаси ся — мені!
 Здав ся тепер, барвіночку,
 Не мені, другій, —
 Бодай би зсох, бодай зов'яв,
 Барвіночку мій!“...
 То-ж нарвала барвіночку
 Віночок звилá,
 Походила по садочку,
 Над річку пішла.
 Подивилась у водицю
 На личко своє,
 Тихо, тихо промовила:
 „Горенько-ж мов!
 Вродо моя хорошала,
 На що ти цвітеш?
 Без доленьки на сім світі
 Марне пропадеш!
 Нема щастя, нема долі,
 Лиш врода сама...
 І кохання зневажене,
 Дружини нема!
 Забув мене мій миленький,

Іншу полюбив,
 І на віки мою долю
 Та й занастив!
 То-ж він завтра із другою
 Піде під вінець...
 А я собі під водою
 Знайду вже кінець!⁴
 Промовила те слово,
 Стала на горбок...
 Нема, нема дівчиноньки,
 Лиш плавле вінок.

IV.

Вже-ж минули з того часу
 Аж три довгі роки,
 Як втопилась дівчинонька
 У річці глибокій.
 Гула всюди тая слава,
 Та вже перестала,
 А дівчина під водою
 Русалкою стала.
 Та не має русалонька
 І там супокою,
 Не втопила свого лиха
 Навіть під водою!
 Чи таночок з русалками
 При місяцю водить,
 То все їй той козаченько
 З мислюйків не сходить.
 Або сяде, чеше коси
 У темному гаю,
 Єї-ж думка круг хатини
 Милого вітає.
 Всі русалки, мов рибоньки
 Веселії грають,
 А у неї завжді хмари
 Чоло укривають.

Тільки-ж то їй і розваги, —
 Як молодик зійде, —
 Проти хати миленького
 На бережок вийде;
 Вийде, ходить по бережку,
 Тихенько співає,
 Чи не вийде милий з хати, —
 Усе виглядає:
 А як зайде місяченько, —
 Почина' світати, —
 Тихо пливе русалонька
 В підводні палати.

V.

Як на весні починає
 Крига розтавати,
 Збірають ся русалоньки
 До моря гуляти.
 Пливе з ними й та дівчина,
 Гуляти до моря, —
 У чужий край у далекий,
 Тікати од горя...
 Не втече пак! ніщо єї
 Вже не розважає,
 Навіть і там, в чудовому
 Південному краю.
 Єї сестри на дні моря
 По пісочку ходять
 Шукать перлив, та коралів,
 І таночки водять,
 Веселії, безжурнії,
 Ті легки таночки!
 То грають ся із рибками,
 То роблять віночки;
 Вона-ж сидить геть окреме,
 До їх не встунає, —

Та безкраї свої думки
 Думає, гадає.
 Дожидає, коли з того
 Хорошого краю
 Повернуть ся русалоньки
 До рідного гаю.
 Діждала ся, вертають ся
 Русалки до дому,
 В темну нічку серед бурі,
 Блискавиці й грому.
 Тай у серці в русалоньки
 Спокою не має, —
 І грім отой немов її
 Трохи розважає.
 Вернула ся, а тим часом
 Вже й літо настало,
 А там жнива, бо і жито
 Поспівати стало.
 І виходить русалонька
 В поле виглядати,
 Чи не вийде єї милий
 На лан жита жати.
 Вийшов милий з дружиною
 На лан жита жати,
 І дитинку під копою
 Положили спати;
 А сами серпи побрали
 І постать займають,
 Та в двох собі лагідненько,
 Любо розмовляють.
 На ту пару русалонька
 Тільки подивилась,
 Змінила ся у личеньку
 За серце схопилась;
 Потім знову подивилась,
 Промовила тихо:

„Побрав ся ти, козаченьку,
 Та на своє лихо!
 Не зівжди там буде щастє,
 Де твоя хатина, —
 Зостануть ся сиротами
 Жінка і дитина!
 Будеш знати, козаченьку,
 Як русалка любить,
 Скоро-ж тебе те кохання
 З сього сьвіта згубить!“
 Те мовляла, одпливала,
 У свої палати,
 І милого не ходила
 Більше виглядати...

VI.

Стала слава на все село,
 Стали поговори, —
 Все за того козаченька
 Що чорнії брови.
 Ой казали, говорили
 По всім селі люде:
 „Та вже з того козаченька
 Нічого не буде!
 Як день божий, смутний ходить
 Та думку гадає,
 Та що ночі йде над річку,
 До темного гаю“.
 Славлять люде — і дружина
 Журить ся, бо знає,
 Чогó милий у гай темний
 Що-раз доходжає.
 То в гай ходить, то в садочок,
 Де жила дівчина;
 Бачить мила й знає добре,
 Чня то причина...

Не вважає козаченько
 На ті поговори,
 В його серці туга вьєть ся,
 Та лютує горе.
 Пішов якось у садочок
 У місячну нічку,
 Походив там коло хати,
 Потім в гай над річку
 Пішов, ходить бережечком
 Та думку гадає,
 Все дивить ся на річеньку,
 Очей не спускає.
 В той час вийшла русалонька
 Трохи погуляти,
 Потім сіла коло річки
 Косоньку чесати;
 Побачила козаченька,
 Неначе зраділа,
 Усміхнулась, — лиш на личку
 Щось дуже збіліла.
 Ходить смутний козаченько,
 Та думку гадає,
 А русалка чеше коси
 Та пісню співає:

„Любий козаче, чого ти ходиш
 Смутний по темному гаю?
 Слухай, козаче, пісню русалки, —
 То-ж я для тебе співаю!
 Ой, чи забув ти, серце козаче,
 Пісню, що мила співала?
 Ой чи забув ти тую дівчину,
 Що тебе вірно кохала?
 Коли забув ти, чого-ж ти ходиш,
 Дивиш ся пильно у воду?
 Наче шукавш у тій водичі
 Згублену милую вроду!

Ох, не забув ти, серце козаче,
 Пісні, що мила співала!
 Ой, не забув-же тої дівчини,
 Котра так щиро кохала!...
 Як не забув ти, — ходи до мене!
 Я твоя першая мила!
 Зраду забуду, любити буду
 Тебе, як перше любила!
 Я вже не тая, що була перше,
 (Лиш не забула кохати!)
 Я вже русалка — і під водою
 Маю осяйні палати:
 В мене палати кращі од царських,
 Із дорогого кришталю,
 В мене віночок з чистого злата,
 З перлив дрібних та коралю:
 Все те для тебе дам я, козаче,
 Тії палати й віночок,
 Всіх зберу підруг, будем для тебе
 Лехкий водити таночок.
 Любий козаче, йди-ж ти до мене!
 Я твоя першая мила,
 Зраду забуду, любити буду
 Тебе, як перше любила!

Козак слуха тую пісню,
 Слуха, умліває, —
 А русалонька до нього
 Руки простягає.
 Біжить милий до русалки,
 Тай не добігає,
 Бо із річки — русалочок
 Юрба впливає;
 Обступили козаченька,
 В гаю залунало, —
 Наче крик, сначе регіт, —
 Далі тихо стало...

Тихо, тихо, з неба сьвітить
 Промінь місяченька,
 Сидить тая русалонька
 Біля козаченька.
 Похолонув козаченько,
 Не чує, не баче,
 Як над ним єго кохана
 Вбиваєть ся, плаче:
 „Чи се-ж тії карі очі,
 Що я цілувала,
 Чи се-ж тев біле личко,
 Що я милувала!
 Ой чи се-ж той козаченько,
 Що я виглядала?
 Вже-ж не гляне він на мене, —
 Дарма виглядати!
 Вже-ж мовму миленькому
 Світа не видати!
 Нє озветь ся до своєї
 Любої дівчини, —
 Він німий лежить, холодний,
 З мові причини.
 Ой, забула-б я, мій милий,
 І горе і зраду,
 Лиш устав би ти у мене,
 Дав мені пораду!
 Нещаслива годинонько,
 Що-ж я наробила?
 Ой, на що-ж я свою долю
 Тай занашастила!“

І знов тихо; — з неба сьвітить
 Промінь місяченька,
 Ломить руки русалонька
 Біля козаченька.

ДИТЯЧІ.

*

*

*

На зеленому горбочку,
 У вишневому садочку,
 Притулила ся хатинка,
 Мов маленькая дитинка
 Стиха вийшла виглядати,
 Чи не вийде її мати.
 І до білої хатинки,
 Немов мати до дитинки,
 Вийшло сонце, засвітило,
 І хатинку звеселило.

*

*

*

Літо краснее минуло,
 Сніг лежить на полі;
 Діти з хати виглядають
 В вікна... шкода волі!
 Діти нудять ся в хатині,
 Нудять, нарікають:
 „І на щό зима та люта?“
 Все вони питають.
 „Он все поле сніг завіяв,
 Хоч не йди із хати!
 У замкнуті дивись вікна,
 Нїде й погуляти!
 Сніг з морозом поморозив
 Всі на полі квіти...
 Десь зима та не скінчить ся!“
 Нарікають діти.
 — Ждіте, ждіте, любі діти!

Літо знов прилине,
 Прийде мила годинонька,
 Як зима та згине;
 І завітне ваше поле
 І зазеленіє, —
 Знов його весна прекрасна
 Квіточками вкриє.

*

*

*

„Мамо, іде вже зима,
 Снігом травицю вкриває,
 В гаю пташок вже нема...
 Мамо, чи кожна пташина
 В вирій на зиму літає?“ —
 В нььки спитала дитина.

— Ні, не кожна, — одказує мати, —
 Онде, бачиш, пташина сивенька
 Скаче швидко, отам біля хати,
 Ще зосталась пташина маленька.

„Чом же вона не втіка?
 На-що морозу чека?“ —

— Не боїть ся морозу вона,
 Не покине країни рідної,
 Не боїть ся зими навісної,
 Жде, що знову прилине весна“.

„Мамо, ті сиві пташки
 Сміливі, певне, ще й дуже,
 Чи то безпечні такі, —

Чувш, цвiрiнiнкають так,
Мов їм про зiму байдуже!
Бач, — розспiвала ся як!“

— Не байдуже тiй пташцi, мiй синку,
Мусить пташка малссенька дбати;
Де-б водицi дiстати краплинку,
Де пiд снiгом поживку шукати.

„На-що ж спiває? Чудна!
Краще-б шукала зерна!“

— Спiв пташинi потiха одна, —
Хоч голодна, спiва веселенько,
Розважає пташiне серденько,
Жде, що знову прилине весна!“

*

*

*

Тiш ся, дитино, поки ще маленька,
Ти-ж бо живеш на веснi,
Ще твоя думка лiтає легенька,
Ще твої мрiї ясні.

Мрiя полине iз думкою вкупцi
Геть у далекi свiта, —
Крил не втинай сизокрилiй голубцi,
Хай вона вiльно лiта.

Чи пам'ятаєш ти казку-дивницю,
Як то колись принесла
Тую цiлющу-живущу водицю
Дрiбна пташина мала.

Їй не страшні були дикі простори
 Бєскиди й хвилі морські,
 Перелітала найвищі гори, —
 Мала крильцята прудкі.

Так твоя думка швиденько полине,
 Тільки їй волю даси,
 І принесе з чарівної країни
 Краплю живої роси.

І як пристунить журба невсипуща
 Та до серденька твого, —
 Тая росиця цілюща-живуща
 Буде жити йому.

Хай же та мрія із думкою вкупці
 Лине в незнані світа, —
 Крил не втинай сизокрилій голубці,
 Хай вона вільно літа!

В е с н я н ю а.

(Сестрі, Олесі Зірки.)

Як ясне сонце
Закине свій промінь ясний
До тебе в віконце, —
Озвись на привіт весняній,
Олесю серденько,
Співай веселенько!
Весняного ранку
Співай, моя люба, веснянку!

Як бідну первістку,
Дочасну, морози побьють,
І кущик любистку
Холодні рбси поллють, —
Не плач, моя роже,
Весна переможе!
Весняного ранку
Співай, моя люба, веснянку!

Як дрібні дбці
Заслонять нам світ на весні,
Як нам молодбці
Повьють ся у хмари сумні, —
Не тратьмо надії
В літа молодіу!
Весняного ранку —
Співаймо, сестрице, веснянку!

На літо зелене
Поїду я геть в чужий край,
Згадай же про мене,
Як підеш по квіти у гай.
Спогадуй, Олесю, —
Сестру свою Лесю!
Весняного ранку
Даю тобі сюю веснянку!

6-го квітня, 90 р.

Леся Українка.

ПОМИЛКИ.

У віршах Завітання.

Стор.		замісць	треба
40, стрічка	15 з низу, жервіє		жеврїє
40, „	5 „ світич		світач

У віршах На давній мотив.

42, „	4 з гори, малії		лелії
-------	-----------------	--	-------

У віршах Самсон.

57, „	5 з гори, потужні		потужні
63, „	10 з низу, у вічах		у бчах

У віршах На човні.

70, „	16 з гори, хмароньки		хмарінки
		либедині	лебедині

71, „	15 „ тихо		тихе
-------	-----------	--	------

У віршах Бахч. дворець.

76, „	6 з гори, недоля		неволя
-------	------------------	--	--------

У віршах Бахч. гробниця.

76, „	12 з низу, могилу		могили
-------	-------------------	--	--------

У віршах Місячна легенда.

90, „	7 з гори, смутнім		смўтним
-------	-------------------	--	---------

З М І С Т:

I.

Сім струн:	сторона
Do. Гімн.	3
Re. Пісня.	4
Mi. Коліскова.	4
Fa. Сонет.	5
Sol. Rondeau.	6
La. Nocturno.	6
Si. Settina.	7
Зоряне небо:	
Зорі, очі весняної ночі.	8
Єсть у мене одна.	9
Моя люба зоря ронить в серце мені.	9
Я сьогодні в тузі, в горі.	10
Зоря.	10
Конвалія.	11
На провесні.	12
Contra spem spero!	13
Коли втомлю ся я життям щоденним.	14
Мій шлях.	16
Вязень.	17
Співець.	19
Розбита чарка.	21
Сосня.	21
Як що прийде журба.	22
Сафо.	23
До мого фортепяно.	23
Досвітні огні.	25
д магазині квіток.	26
Надія.	28
Сльови-перли:	29
Сон.	32
Сон літньої ночі.	35
Сонет.	36

	сторона
На роковини Шевченка.	37
Скрізь плач і стогін і ридання.	38
До натури.	39
Вечірня година.	40
Завітання.	41
На давній мотив.	43
Пісня. (Чи є краці між квітками).	44
У путь!	45
Пісня Марії Стюарт.	45
II	
Подоріж до моря.	49
Самсон.	57
Кримські спогади:	
Тиша морська.	66
Грай, моя пісне.	68
Безсонна ніч.	68
На човні	69
Негода.	71
Мердвен.	73
Байдари.	73
Татарочка.	74
Бахчисарай.	75
Бахчисарайський дворець.	75
Бахчисарайська гробниця.	76
Надсонова домівка в Ялті.	77
Місячна легенда.	79
Русалка.	92
Дитячі:	
На зеленому горбочку.	103
Літо краснее минуло.	103
Мамо, іде вже зіма.	104
Тішся дитино, поки ще маленька.	105
Веснянка	107

